

HOOGHEEMRAADSCHAP
DE STICHTSE
RIJNLANDEN

Ontwerp Begroting 2019

*Een stevige basis om verder op te
bouwen*

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Stichtse Rijnlanden toekomstbestendig	5
Begroting in 1 oogopslag	6
Introductie Begroting 2019	10
<i>Basis op orde</i>	10
<i>Ambities</i>	10
<i>Projecten: investeringsomvang 2019</i>	10
<i>Financiële koers</i>	10
Indicatoren met effect	11
De programma's	13
<i>Programma waterkeringenbeheer</i>	16
<i>Programma calamiteitszorg</i>	19
<i>Programma muskusrattenbeheer</i>	21
<i>Programma watersysteembeheer</i>	23
<i>Programma beperken gevolgen klimaatverandering</i>	27
<i>Programma gezond water</i>	30
<i>Programma gezuiverd afvalwater</i>	33
<i>Programma bestuur, middelen en maatschappij</i>	36
Organisatie aan het werk	40
<i>HDSR is en blijft volop in beweging</i>	40
<i>Digitale overheid</i>	41
Kredieten en investeringsbegroting 2019	42
<i>Vaststellen investeringsbegroting, jaarschijf 2019</i>	45
<i>Autorisatie kredietvolume 2019</i>	45
<i>Inzicht in kredietvolume en investeringsbegroting 2019 per programma</i>	46
Belastingen	48
Paragrafen	50
<i>Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar en meerjarenbegroting 2019</i>	51
<i>Uitgangspunten en normen</i>	52
<i>Kostentoedeling</i>	53
<i>Reserves en voorzieningen</i>	54
<i>Weerstandsvermogen</i>	59

<i>Financiering</i> _____	62
<i>EMU-saldo</i> _____	66
<i>Incidentele baten en lasten</i> _____	67
<i>Verbonden Partijen</i> _____	68

Voorwoord

De laatste begroting van deze bestuursperiode is een moment om terug te kijken én tegelijk ook een moment om vooruit te kijken. Zo kunnen we, denk ik, met tevredenheid constateren dat we erin geslaagd zijn om binnen de gestelde kaders mooie resultaten te behalen. We hebben vier grote projecten in uitvoering waarmee we ook werken aan opgaven voor een veel grotere regio dan Stichtse Rijnlanden. We hebben grote stappen gezet in onze ICT. We zijn voorloper in de aanpak van de veenweideproblematiek. Duurzaam werken staat binnen HDSR op kaart, net als samenwerken (samen met). En dat alles binnen een prudent financieel beleid.

En toch wringt het ook. We staan nog voor grote opgaven. We hebben verschillende transities door te maken. Denk bijvoorbeeld aan de energietransitie, digitalisering en circulair werken. In het Interbestuurlijk programma (IBP) zijn voor het waterschap relevante thema's benoemd waar we de komende jaren samen met de andere partners in de regio aan moeten werken; Vitaal platteland, Toekomstbestendig wonen en Samen aan de slag voor klimaat. Kortom, we hebben nog stappen te zetten.

In deze begroting is voor het komend jaar in balans invulling gegeven aan het orde houden van de basis, nieuwe ambities en een gelijkmatige tariefontwikkeling. Vooruitkijkend constateer ik echter dat de toekomstige ontwikkelingen meer gaan vragen van de begroting omdat onze organisatie toegerust moet zijn op het heden én op de toekomst. Het wordt de uitdaging voor het nieuwe college om hier op een verstandige manier invulling aan te geven. Het huidige college wil daarom de ervaringen van de afgelopen vier jaar laten landen in een handreiking ten behoeve van de vorming van een nieuw college en voor het nieuwe bestuur.

Bernard de Jong, Hoogheemraad financiën, De Stichtse Rijnlanden

Leeswijzer

Deze begroting heeft grotendeels dezelfde opbouw als vorig jaar. Met het nieuwe hoofdstuk Stichtse Rijnlanden toekomstbestendig kijken we naar de betekenis van toekomstige ontwikkelingen voor de begroting. In 1 oogopslag geeft kort een totaal overzicht van de financiële begroting. De Introductie begroting 2019 geeft de hoofdlijnen van de begroting 2019 weer. In het hoofdstuk Indicatoren wordt aangegeven met welke indicatoren we in 2019 werken. In het hoofdstuk Programma's staat per programma wat voor het komend jaar de high lights en financiën zijn. 'De organisatie aan het werk' beschrijft de ontwikkelingen van onze organisatie op het vlak van personeel en digitalisering. De hoofdstukken Investerings en Belastingen geven het financiële beleid van het waterschap weer.

Stichtse Rijnlanden toekomstbestendig

Onze organisatie maakt de beweging van een beheerorganisatie naar een beheer- en ontwikkelorganisatie. We hebben lef getoond en zijn grote bouwprojecten aangegaan (GHJ, Sterke Lekdijk, KWA+ en de RWZI-Utrecht). We krijgen daardoor nu de kans om op de juiste manier invulling te geven aan de opgaven waarvoor we staan gesteld. Onze impact op de leefomgeving neemt door de omvang van onze projecten toe. De investeringsomvang verveelvoudigt hierdoor in korte tijd naar een niveau dat we nooit eerder hebben behaald. Hier blijft het niet bij. Vooral bij watersysteem en keringen, maar ook in het zuiveringssysteem zijn (door de discussie over nieuwe stoffen) nieuwe investeringen niet ondenkbaar. Dit heeft tot gevolg dat de omvangrijke projectorganisatie geen tijdelijk fenomeen is, maar dat deze projectorganisatie mede de toekomst van HDSR bepaalt.

Hoe zorgen we dat we als waterschap toekomstbestendig zijn? Niet alleen de balans in beheer- en ontwikkelorganisatie is aan het verschuiven. De veranderingen die buiten ons waterschap plaatsvinden, zorgen ervoor dat we enerzijds adaptief, maar juist ook pro-actief, hier mee aan de slag moeten. We zijn een organisatie met een opdracht in een veranderende wereld. En deze veranderingen zijn niet goed voorspelbaar. De gevolgen van de klimaatverandering laten zich beperkt vangen in modellen. De maatschappij verandert en de digitalisering zorgt ervoor dat ons werk straks anders wordt. We moeten vooruit kijken en hier op anticiperen met de zichtlijn die we hebben. Dit betekent dat onze organisatie toegerust moet zijn op het heden én op de toekomst. We zoeken hierbij naar flexibiliteit in onze aanpak en wendbaarheid binnen onze organisatie.

We merken daarbij steeds meer dat de huidige jas ons niet meer past. In de afgelopen jaren hebben we op onderdelen het been bijgetrokken, maar we constateren dat we nog niet gesteld staan voor wat er op ons af komt. Met de overgang naar een organisatie waarbinnen de ontwikkelopgaven procentueel een steeds groter aandeel van het werk zijn, zien we dat dit ook consequenties heeft voor de ondersteunende kant van de organisatie. We zullen aanvullende maatregelen moeten treffen om bij alle facetten van ons werk voldoende kwaliteit te kunnen leveren. Dit geldt voor beheertaken, ontwikkeltaken, projecten en ondersteunende taken. Om hier invulling aan te geven, gaan we werken aan een meerjaren strategische personeelsplanning, een meerjaren investeringsprogramma en ook een begroting heeft die hierop aansluit. Dit betekent onder meer begroten op basis van verwachte ontwikkelingen in plaats van uitgaan van de staande werkzaamheden. We maken de stap van een beheerorganisatie naar een toekomstbestendige organisatie. Hieruit volgt ook de stap naar een toekomstbestendige begroting.

Begroting in 1 oogopslag

Met de begroting in 1-oogopslag laten we zien welke middelen wij ophalen en waar deze middelen voor gebruikt worden. In de begroting sluiten we aan bij het vastgestelde kader van de voorjaarsnota. Hierbinnen geven we invulling aan de opgaven.

Het waterschap draagt zorg voor de waterstand in zo'n 900 peilgebieden, het zuiveren van ruim 220 miljoen liter afvalwater per dag, beheert 9.000 km watergang en 564 kilometer aan keringen. Het merendeel van het waterschapswerk is daarmee gericht op instandhouding van de watergangen, kunstwerken, keringen en rwzi's en het sturen op de waterkwaliteit en waterkwantiteit, waarmee wij de maatschappelijke dienstverlening invullen die voortvloeit uit de wettelijk toegemeten taken. Voor de uitvoering van deze taken heeft het waterschap belasting; een zuiveringsheffing voor de dekking van de kosten van het zuiveren van afvalwater en een watersysteemheffing waaruit de kosten voor het watersysteem en de waterveiligheid worden gedekt.

Inkomsten en uitgaven

Via de heffingen voor zuivering en watersysteem heeft het waterschap in 2019 een bedrag nodig van € 119,3 miljoen. Dit kan worden gerealiseerd door het opleggen van belastingen of het putten uit de egaliseriereserves. Dit bedrag wordt gebruikt voor het dekken van de kosten voor 'gezond water' € 48,3 miljoen, 'veilige dijken' € 15,5 miljoen en 'voldoende water' € 29,1 miljoen. Voor het uitvoeren van deze taken is een ondersteunende organisatie nodig en worden er, bijvoorbeeld voor het opleggen en invorderen van de belastingopbrengsten, werkzaamheden uitbesteed. De totale kosten van de ondersteunende diensten bedragen € 26,4 miljoen.

Begroting 2019 Verdeling watersysteem- en zuiveringsheffing	Realisatie 2017	Begroting 2018 *	Voorjaarsnota 2018 jaar 2019	Begroting 2019
Netto-lasten (incl. mutaties bestemmingsreserves)				
Watersysteemheffing	53.524	59.134	61.295	61.177
Zuiveringsheffing	52.830	56.413	58.409	58.102
Totaal netto-lasten	106.353	115.547	119.704	119.279
Mutaties reserves				
Watersysteemheffing	274	4.588-	3.046-	2.927-
Zuiveringsheffing	8.630	6.177	6.434	6.741
Totaal mutaties reserves	8.904	1.589	3.388	3.814
Te dekken uit belastingopbrengsten	115.257	117.136	123.092	123.092
Belastingopbrengsten				
Watersysteemheffing	53.797	54.547	58.249	58.249
Zuiveringsheffing	61.460	62.590	64.843	64.843
Totaal belastingopbrengsten	115.257	117.136	123.092	123.092

* Begroting 2018 is na de eerste begrotingswijziging (alleen wijziging van belastingopbrengsten)

Bedragen zijn in duizenden euro's

Het totaaloverzicht van kosten en opbrengsten per programma is opgenomen onder het hoofdstuk van de programma's.

Meerjarenbegroting 2019-2022

De actualisatie van de kosten (gemiddelde indexering 2019 van 2,1% en voor 2020 e.v. 1,5%) en opbrengsten (stijging in 2019 met 3,6% en daarna 1,5%) geven het volgende beeld voor de periode 2019-2022. In dit beeld zijn ten opzichte van de voorjaarsnota een aantal aanpassingen van het kostenniveau verwerkt die leiden tot andere mutaties van de egalisatiereserves dan in de voorjaarsnota weergegeven. Onderstaande meerjarenbegroting is een technische uitwerking van de Voorjaarsnota 2018 waarin de kostenontwikkelingen die bij het opstellen van deze begroting naar voren zijn gekomen zijn verwerkt. In deze meerjarenbegroting is nog géén rekening gehouden met de toekomstige ontwikkelingen, zoals onder meer gepresenteerd in het onderzoek kosten waterbeheer of bijvoorbeeld de opgaven vanuit het IBP. Deze ontwikkelingen zorgen voor een opwaartse druk, zoals gepresenteerd bij de Voorjaarsnota 2018.

Meerjarenbegroting 2019-2022

Begroting 2019 Verdeling watersysteem- en zuiveringsheffing	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Netto-lasten (incl. mutaties bestemmingsreserves)					
Watersysteemheffing	59.134	61.177	62.918	64.431	64.534
Zuiveringsheffing	56.413	58.102	59.601	59.618	59.569
Totaal netto-lasten	115.547	119.279	122.519	124.049	124.103
Belastingopbrengsten					
Watersysteemheffing	56.225	58.249	59.123	60.010	60.910
Zuiveringsheffing	62.590	64.843	65.816	66.803	67.805
Totaal belastingopbrengsten	118.815	123.092	124.939	126.813	128.715
Mutaties egalisereserves					
Watersysteemheffing	-2.909	-2.927	-3.795	-4.421	-3.624
Zuiveringsheffing	6.177	6.741	6.215	7.185	8.236
Totaal mutaties egalisereserves	3.268	3.814	2.420	2.764	4.612
Resultaat					
Watersysteemheffing	0	0	0	0	0
Zuiveringsheffing	0	0	0	0	0
Totaal resultaat	0	0	0	0	0

Bedragen zijn in duizenden euro's

In de jaren 2019 – 2022 worden voor de watersysteemheffing onttrekkingen aan de egalisereserves gedaan om te komen tot sluitende begrotingen. Deze onttrekkingen worden in 2020 en 2021 groter doordat de netto-kosten harder stijgen dan de belastingopbrengsten. Indexering op de belastingopbrengsten van 1,5% is voor de watersysteemheffing onvoldoende om het stijgende kostenniveau op te vangen. Daarbij moet worden aangetekend dat de ontwikkeling van bovenstaand kostenniveau wordt gedempt doordat aflopend incidenteel beleid een verlagend effect heeft. Bovenstaande bedragen zijn gebaseerd op stand beleid. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de toename van de kosten van het watersysteem, door onontkoombare ontwikkelingen zoals klimaatverandering (Onderzoek kosten waterbeheer), nog niet (volledig) in deze meerjarenraming is verwerkt. Om een stap naar kostendekkende tarieven te maken moeten de belastingtarieven daarom de komende jaren meer stijgen dan het kostenniveau. Door gelijkblijvende kosten en stijgende belastingopbrengsten voor de zuiveringsheffing groeit jaarlijks de dotatie aan de egalisereserve.

Investerings

Naast de reguliere jaarlijkse exploitatie-uitgaven voert het waterschap investeringsprojecten uit. De omvang van de totale investeringsuitgaven bedraagt in 2019 € 71,5 miljoen. Deze investeringen worden uitgebreid toegelicht in het hoofdstuk Investeringsbegroting 2019.

Investeringsoverzicht 2019 per Thema/ Programma	Totaal krediet*	Nieuw krediet-volume in 2019	Jaarschijf 2019
Thema Veiligheid	85.428	1.300	10.940
Programma Waterkeringenbeheer	85.428	1.300	10.940
Thema Voldoende Water	120.286	12.325	12.975
Programma Watersysteembeheer	119.772	9.775	12.575
Programma Beperking gevolgen klimaatverandering	514	2.550	400
Thema Gezond Water	74.187	163	14.983
Programma Gezond Water	14.687	-	1.820
Programma Zuiveringsbeheer	59.500	163	13.163
Totaal investeringsniveau programma's	279.901	13.788	38.898
Thema Bestuur, Middelen en Maatschappij	5.380	4.510	2.140
Programma Bestuur, Middelen en Maatschappij	5.380	4.510	2.140
Totaal bedrijfsvoeringsinvesteringen	5.380	4.510	2.140
Taakstellend investeringsniveau (exclusief rwzi Utrecht, GHJ, Sterke Lekdijk en KWA+)	285.281	18.298	41.038

Investeringsoverzicht 2019 per Thema/ Programma	Totaal krediet*	Nieuw krediet-volume in 2019	Jaarschijf 2019
rwzi Utrecht	145.630	-	12.600
GHJ	15.125	8.000	2.800
KWA+ fase 1	1.625	8.000	6.400
Sterke Lekdijk	49.000	-	8.645
Totaal specifieke projecten	211.380	16.000	30.445
Taakstellend investeringsniveau inclusief specifieke	496.661	34.298	71.483

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 01-07-2018

Bedragen zijn in duizenden euro's

Introductie Begroting 2019

De Begroting 2019 maakt de jaarschijf 2019 uit de Voorjaarsnota 2018 concreet. Dit doet het waterschap specifiek voor de acht bestuurlijke programma's. In deze begroting worden per programma de high lights en de financiën voor 2019 beschreven. De high lights worden toegelicht in de driedeling, basis op orde, ambities en projecten.

Basis op orde

We blijven werken aan een stevige basis. De focus richt zich hierbij op beheren en beheersen. Bij de Voorjaarsnota 2018 zijn voor het versterken van de organisatie (ICT) en het bestendigen van reeds ingezet beleid (o.a. natuurvriendelijke oevers en plaagsoortenbeheer) middelen toegevoegd aan de begroting. Hiermee verstevigen we de grip op de ICT en onze beheertaken. Daarnaast wordt binnen de bestaande middelen invulling gegeven aan de noodzakelijke vervanging van ons (nood)materieel.

Ambities

In lijn met de voorjaarsnota bestendigen we de reeds ingezette beleidsontwikkelingen in de afgelopen jaren. Binnen de financiële ruimte van het bestaande kader wordt een aantal ontwikkelingen en beleidsintensiveringen opgevangen. Bij de bestuurlijke programma's wordt onder de noemer ambitie aangegeven voor welke ontwikkelingen extra inspanningen plaatsvinden in het komende jaar.

Projecten: investeringsomvang 2019

Net als het afgelopen jaar kent 2019 een grote investeringsomvang door, zowel de werkzaamheden in de grote projecten (Sterke Lekdijk, uitbreiding KWA en Gekanaliseerde Hollandse IJssel (GHIJ)), als de omvang van de reguliere projecten. De organisatie is hiervoor op sterkte gebracht met de inrichting van projectorganisaties. Door middel van opleiding, inzet van Management Drives en strategisch personeelsbeleid wordt invulling gegeven aan de beheersing van deze omvangrijke werkzaamheden.

Financiële koers

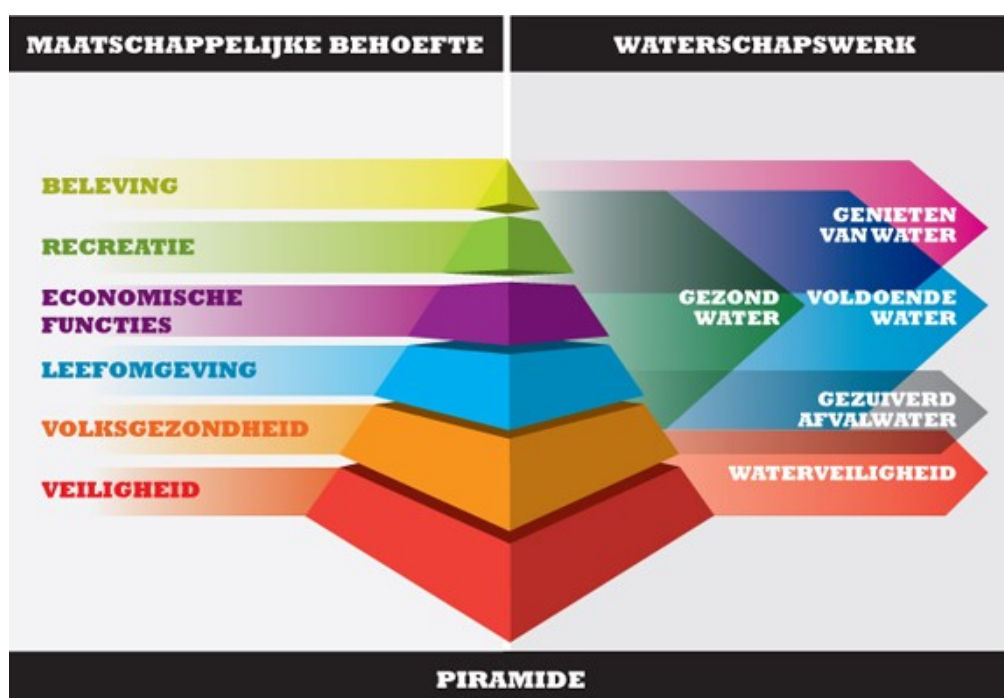
Het waterschap zet in deze begroting de lijn van weloverwogen financieel beleid verder voort. Gelijkmatische tariefontwikkeling en (toegroeien naar) kostendekkende tarieven zijn hierin belangrijke aspecten. Hieraan wordt invulling gegeven door een gematigde kostenontwikkeling waarin autonome kostenstijgingen door inflatie en cao-effecten zijn doorgerekend. De ontwikkelingen uit de voorjaarsnota zijn in het netto-kostenniveau verwerkt. Dit zijn zowel verhogingen voor beleidsmatige ontwikkelingen als verlagingen omdat hiervoor (gedeeltelijk) ruimte binnen de bestaande begroting is vrijgemaakt.

Het inloopmodel voor kostendekkende tarieven watersysteemheffing en het spaarmodel voor zuiveringsheffing worden voortgezet. Dit betekent 1,5% tariefsverhoging voor zowel watersysteem als zuivering naast de indexatie. Bij de voorjaarsnota is rekening gehouden met gewogen gemiddelde indexatie van 2,1%: 3,25% voor personeelslasten, 2,5% voor overige lasten en geen indexering op kapitaallasten. De begroting voor overige lasten en kapitaallasten is binnen het kader van de voorjaarsnota uitgewerkt. De voor 2019 begrote personeelslasten zijn hoger dan bij de voorjaarsnota was voorzien. Weliswaar komt de loonsverhoging voor 2019 overeen met het in de voorjaarsnota aangehouden percentage maar de in de cao opgenomen loonsverhoging voor 2018 was hoger dan in de begroting van 2018 was voorzien. Daardoor zijn de begrote personeelskosten voor 2019 ongeveer € 300.000 hoger dan in de voorjaarsnota. Door lagere overige lasten en kapitaallasten ligt het totaal van de netto-kosten wel binnen het financiële kader van de voorjaarsnota.

Indicatoren met effect

Met de vorige begroting hebben we de stap naar effect indicatoren gezet. Middels deze indicatoren informeren wij het bestuur over het doelbereik in de thema's uit de Waterkoers. Per thema zijn hiervoor doelen geformuleerd waarvoor, door middel van effectindicatoren, inzichtelijk wordt gemaakt wat het doelbereik is. Monitoring van deze indicatoren heeft een kwalitatief en beschrijvend karakter.

Na een voorproefje in de Bestuursverslag 2017 zal in het Bestuursverslag 2018 voor het eerst over alle thema's uit de Waterkoers middels deze systematiek gerapporteerd worden. De effectindicatoren doorlopen dan voor het eerst de volledige cyclus waarmee ervaringen worden opgedaan die, zo nodig, kunnen leiden tot bijstelling. De effectindicatoren in de Begroting 2019 zijn overwegend gelijk aan de effectindicatoren van vorig jaar. Wijzigingen naar aanleiding van de bespreking van de indicatoren in de commissie SKK (oktober 2017) en het AB (november 2017) zijn doorgevoerd.

Indicatoren Waterkoers

THEMA	Maatschappelijke Waarde	Doel Waterschap	Effectindicator
Water-veiligheid	De samenleving is en voelt zich veilig bij hoogwater	Overstromingen voorkomen ("Laag 1")	Eff1: Voldoen aan de rijksnormen voor primaire waterkeringen
		Beperken negatieve effecten overstromingen ("Laag 2&3")	Eff2a: Waterschap is voorbereid op een overstroming Eff2b: Medeoverheden en inwoners met hulp van waterschap voorbereid op overstroming
Voldoende Water	Voldoende water: niet te nat, niet te droog	Waterinfrastructuur op orde houden	Eff3a: Functies zijn bediend met passende waterhuishouding Eff3b: Watersysteem kan tegen een stootje
		Waterinfrastructuur op orde brengen	Eff4a: Acceptabel beschermingsniveau tegen wateroverlast Eff4b: Voldoen aan de provinciale normen voor regionale waterkeringen
		Beperken effecten wateroverlast bij extreme situaties	Eff5a: Risico wateroverlast bekend bij bewoners en bedrijven Eff5b: Gemeenten en bewoners nemen bewust maatregelen om effect wateroverlast te beperken
		Bij watertekort worden essentiële functies voorzien van zoet water	Eff6: Het beschikbare water is verdeeld volgens afspraken
Gezond Water	Gezond water voor mens, plant en dier	Schoon en gezond oppervlaktewater	Eff7a: Ecologie en chemie voldoet aan KRW doelen waterlichamen (% WL per KRW maatlat) Eff7b: Ecologie en chemie voldoet aan doelen 'overig water' (%)
		Levendige en veerkrachtige boerensloten	Eff8: Agrariërs nemen bewust maatregelen tbv schoon en gezond oppervlaktewater (% agrariërs)
		Gezond en zichtbaar water in de stad	Eff9a: Voldoet aan streefbeeld 'zichtbaar water' Eff9b: Gemeenten en bewoners nemen maatregelen tbv schoon en gezond oppervlaktewater
Gezuiverd Afvalwater	Gezuiverd afvalwater voor een gezonde leefomgeving	Kwaliteit effluentwater passend bij ontvangend oppervlaktewater	Eff10a: Voldoen aan effluentnorm Eff10b: Voldoen aan afnameverplichting
		Meerwaarde uit afvalwater	Eff11a: Energie opwekken uit zuiveren van afvalwater Eff11b: Waardevolle grondstoffen zijn optimaal benut
Genieten van water	Genieten van water	Vaarrecreant waardeert het watersysteem	Eff12: Heldere afspraken over vaarverkeer
		Waterschapswerken worden beleefd	Eff13a: Recreatief medegebruik van waterassets vergroten. Eff13b: Watererfgoed behouden en beleefbaar maken voor huidige en toekomstige generaties.
Vitale overheids-organisatie	Vitale overheids-organisatie	Werken met oog op de toekomst	Eff14: Duurzaam werken om onze voetafdrukken te verkleinen
		Maatschappelijke meerwaarde door samen doen	Eff15a: Waterbewust handelen samen met samenwerkingspartners Eff15b: Doelen bereiken door samenwerking
		Betrouwbare en servicegerichte overheid	Eff16a: Bieden van goede service Eff16b: Waterschap is toegankelijk en transparant

De programma's

In dit hoofdstuk wordt per programma met high lights bondig inzichtelijk gemaakt waar het waterschap in 2019 zoal aan werkt en een financieel overzicht gegeven van de exploitatie en investeringsuitgaven per programma. Via de indeling 'op orde houden', 'ambitie' en 'projecten' worden de high lights van de reguliere werkzaamheden (het op orde houden), de extra ambities uit de Voorjaarsnota 2018 (ambitie) en het werk aan de grote projecten (projecten) kort toegelicht. Per programma worden de belangrijkste verschillen tussen de begrote kosten en opbrengsten van 2018 en 2019 toegelicht.

Begroting 2019 per bestuurlijk thema en programma	Realisatie 2017	Begroting 2018 *	Begroting 2019
Kosten			
Veiligheid	16.934	18.504	18.288
Waterkeringenbeheer	13.805	15.264	15.002
Calamiteiten zorg	640	648	688
Muskusrattenbeheer eigen gebied	2.489	2.592	2.598
Voldoende water	31.170	36.088	33.784
Watersysteembeheer	28.208	32.281	29.800
Beperking gevolgen klimaatverandering	2.963	3.807	3.984
Gezond water	48.962	47.095	49.632
Gezond water	3.141	4.009	4.455
Zuiveringsbeheer	45.821	43.086	45.176
Bestuur, middelen & maatschappij	25.261	26.898	30.092
Lastendruk	3.852	3.814	3.801
Maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzaamheid **	-	-	-
Tevredenheid belanghebbenden**	-	-	-
Bestuur en organisatie	21.409	23.084	26.290
<i>Kosten gemene rekening</i>	9.571	9.671	9.654
GR Muskusrattenbeheer	9.571	9.671	9.654
Afvalwaterketen	-	-	-
Winnet	-	-	-
Totaal kosten	131.899	138.256	141.449
Overige opbrengsten			
Veiligheid	1.399	1.894	2.824
Waterkeringenbeheer	1.215	1.842	2.816
Calamiteiten zorg	45	52	8
Muskusrattenbeheer eigen gebied	140		-
Voldoende water	6.321	4.545	4.607
Watersysteembeheer	5.995	4.324	4.559
Beperking gevolgen klimaatverandering	325	221	48
Gezond water	4.099	4.144	4.322
Gezond water	554	546	701
Zuiveringsbeheer	3.545	3.598	3.621
Bestuur, middelen & maatschappij	4.156	2.503	1.698
Lastendruk	-	-	-
Maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzaamheid **	-	-	-
Tevredenheid belanghebbenden**	-	-	-
Bestuur en organisatie	4.156	2.503	1.698
<i>Opbrengsten gemene rekening:</i>	9.571	9.671	9.654
GR Muskusrattenbeheer	9.571	9.671	9.654
Afvalwaterketen	-	-	-
Winnet	-	-	-
Totaal overige opbrengsten	25.545	22.756	23.105
Saldo kosten en overige opbrengsten	106.353	115.500	118.344
Onttrekking bestemmingsreserves t.b.v. exploitatie	2.428	7.319	7.835
Toevoeging aan bestemmingsreserves t.l.v. exploitatie	6.309	7.366	8.770
Saldo kosten en opbrengsten en bestemmingsreserves	102.473	115.547	119.279

* Begroting 2018 is na de eerste begrotingswijziging (alleen belastingopbrengsten)

** De kosten en opbrengsten van de programma's Maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzaamheid en Tevredenheid belanghebbenden worden niet apart op deze programma's geregistreerd

Bedragen zijn in duizenden euro's

Begroting 2019 per kosten- en opbrengstensoort en mutaties reserves	Realisatie 2017	Begroting 2018 *	Begroting 2019
Kosten			
Rentekosten	7.335	8.266	9.190
Afschrijvingskosten	23.764	23.746	23.884
Personeelskosten	29.676	33.310	35.353
Overige kosten	46.551	55.014	55.769
Bijdrage hoogwaterbeschermingsprogramma	8.693	8.250	7.600
Totaal kosten (exclusief GR muskusrattenbeheer)	116.019	128.585	131.795
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten, excl. geactiveerde lasten	9.377	5.325	4.386
Geactiveerde personeelslasten (incl. baggeren)	2.382	5.300	7.225
Geactiveerde rente	1.787	2.460	1.841
Totaal overige opbrengsten (exclusief GR muskusrattenbeheer)	13.546	13.085	13.451
Onttrekking bestemmingsreserves	-	7.319	7.835
Toevoeging bestemmingsreserves	-	7.366	8.770
Saldo kosten en overige opbrengsten en bestemmingsreserve	102.473	115.547	119.279
Netto bijdrage belastingcategorieën			
Netto bijdrage belastingcategorieën	115.257	117.136	123.092
Mutaties reserves			
Toevoeging bestemmingsreserve rwzi Utrecht (gesaldeerd)	-	-	-
Toevoeging egalisatiereserves	13.302	6.177	6.741
Onttrekking egalisatiereserves	518	4.588	2.927
Saldo na netto bijdrage en mutaties reserves	0	0-	0-

* Begroting 2018 is na de eerste begrotingswijziging (alleen belastingopbrengsten)

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting programma-overstijgend effect rwzi Utrecht

Het technisch gereed melden van de rwzi Utrecht in het eerste kwartaal van 2019 heeft effect op de rentelasten die het programma Zuiveringsbeheer overstijgt. Om te voorkomen dat bij alle programma's dezelfde verklaring voor afwijkingen moet worden herhaald wordt dit effect hier toegelicht. Vanaf het moment van technisch gereed melden wordt aan het activum rwzi Utrecht rente toegerekend. De totale rentelasten van HDSR worden verdeeld over alle activa en daarmee over de verschillende bestuurlijke programma's en de watersysteem- en zuiveringsheffing. Door de omvang van de rwzi Utrecht vindt er een substantiële verschuiving van de rentelasten plaats: de rentelasten op het programma Zuiveringsbeheer stijgen en de rentelasten op de overige programma's dalen.

Programma waterkeringenbeheer

Met de werkzaamheden binnen het programma waterkeringenbeheer werkt het waterschap aan het voorkomen van overstromingen. Hiertoe onderhoudt het waterschap 564 kilometer aan keringen.

Op orde houden

Programmatistische aanpak keringen

Het op orde houden van onze regionale en primaire keringen pakken we programmatisch aan. Hiervoor hebben we het groot onderhoudsplan regionale waterkeringen (GOP RWK) en het groot onderhoudsplan primaire waterkering (GOP primaire waterkering). Het GOP RWK loopt nog tot 2021. Om de doelstellingen van het GOP RWK te realiseren is in 2018 een intensivering van de projectorganisatie en omschakeling naar de IPM werkwijze ingezet. Hierdoor zijn in 2018 enkele samenwerkingsverbanden met gemeentes succesvol opgestart. De verwachting is we in 2019 voor een aantal complexe kadverbeteringsprojecten de stap van verkenning naar planvorming en uitvoering gaan maken. Dit zal leiden tot een toename van de investeringen in de periode na 2019. De verwachting is dat de nieuwe toetsronde voor de regionale keringen (zie tweede toetsronde veiligheid regionale keringen) leidt tot een nieuwe onderhoudsopgave.

Met het GOP primaire waterkering werken we aan het op orde houden van de Nederrijn- en Lekdijk. Het gaat hierbij om groot onderhoud dat we uitvoeren, zodat de dijk kan blijven functioneren tot deze wordt versterkt. Aangezien de uitvoering van het project Sterke Lekdijk op enkele dijktrajecten steeds dichterbij komt, zal in 2019 het Algemeen Bestuur gevraagd worden een beslissing te nemen over de voortbestaan en invulling van het GOP primaire waterkering.

Tweede toetsronde veiligheid regionale keringen

Voor de regionale keringen zijn we ook van start met de tweede toetsronde op veiligheid. Met het Uitvoeringsbesluit is vastgelegd dat uiterlijk in 2024 aan Gedeputeerde Staten van provincies Utrecht en Zuid Holland wordt gerapporteerd over de veiligheidstoestand van de regionale waterkeringen. Hiervoor is in 2018 gestart met het opstellen van een plan van aanpak, welke we in 2019 afronden. Het plan van aanpak wordt een waardevol document waarmee we weloverwogen aan de toetsing beginnen, heel bewust een keuze kunnen maken welk resultaat we willen bereiken en welke investering dat ons waterschap waard is.

Beleid zomerkades

Het waterschap heeft ook een aantal zomerkades in beheer. Deze kades liggen in de uiterwaarden en vervullen verschillende functies wat betreft waterveiligheid afhankelijk van het achtergelegen gebruik (bebouwing, agrarisch, natuur). In 2019 start De Stichtse Rijnlanden een gebiedsproces waarin voor deze kades gekeken wordt naar instandhouding en het daarbij horend beheer en groot onderhoud.

Projecten

Sterke Lekdijk

Een groot deel van de primaire waterkering in ons beheergebied langs de Nederrijn en Lek moet versterkt worden om weer aan de nieuwe veiligheidsnorm te voldoen. In 2019 wordt het vierde project van de, in totaal, zeven projecten opgestart: de dijkversterking tussen Salmsteke en Schoonhoven. In 2019 vragen we hiervoor de subsidiebeschikking aan. Drie projecten bevinden zich al in de verkenningfase. In 2019 ligt het voorkeursalternatief voor dijkversterking Salmsteke ter vaststelling voor aan het Algemeen Bestuur en zal de subsidieaanvraag voor de planuitwerkingsfase opgesteld worden. Voor dijkversterkingstraject Culemborgseveer-Beatrixsluis wordt begin 2019 de subsidiebeschikking voor de verkenningfase aangevraagd. Op het dijkversterkingstraject Wijk bij Duurstede-Amerongen worden in 2019 de kansrijke oplossingsrichtingen opgesteld. In de verkenningfase is de participatie van gebiedspartners, bewoners en bedrijven essentieel om uiteindelijk tot een veilige dijk én een dijk met meerwaarde voor de leefomgeving te komen. Het omgevingskwaliteitsteam, onder leiding van voormalig Rijksadviseur Eric Luiten, adviseert HDSR in dit proces.

C-kering langs de Gekanaliseerde Hollandse IJssel

Met het versterken van de Lekdijk is besloten dat de C-kering langs de Gekanaliseerde Hollandse IJssel (GHIJ) zijn primaire status verliest en een regionale waterkering wordt. Deze kering moet dan voldoen aan de provinciale normering voor regionale waterkeringen. Deze versterkingsopgave kan eenmalig worden medegefinancierd (90%) uit het Hoogwaterbeschermingsprogramma. In 2019 start de verkenningfase van het project. De C-kering binnen HDSR heeft een lengte van circa 18 kilometer. In totaal voldoet circa 12 kilometer niet aan de normen van een regionale kering en zijn er diverse kunstwerken (zoals sluizen, inlaten, duikers en coupures) die versterkt dienen te worden.

Exploitatie 2019:

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Waterkeringenbeheer			
Kosten			
Rentekosten	745	1.159	803
Afschrijvingskosten	1.527	1.929	2.236
Personeelskosten	1.877	2.897	3.368
Overige kosten	964	1.029	996
Bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma	8.693	8.250	7.600
Totaal kosten	13.805	15.264	15.002
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	1.197	1.842	2.816
Totaal overige opbrengsten	1.197	1.842	2.816
Saldo kosten en overige opbrengsten	12.608	13.422	12.186

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijkingen tussen de begroting 2018 en 2019:

- De afschrijvingskosten stijgen door de activering en ingebruikname van investeringsprojecten in de afgelopen jaren. Logischerwijs zouden de rentelasten hierdoor eveneens stijgen maar door een hogere toerekening van rentekosten aan het programma Zuiveringsbeheer dalen de rentelasten op de overige programma's, zo ook bij Waterkeringenbeheer.
- Op dit programma wordt ten behoeve van de investeringen meer capaciteit ingezet. Deze kosten worden via interne doorbelasting op de projecten verantwoord en mede daardoor stijgen de overige opbrengsten.
- Toelichting op bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP): Het HWBP is een gezamenlijk programma van alle dijkbeheerders. Rijk en waterschappen dragen ieder voor de helft bij in de financiën van het HWBP. Het programma levert dus enerzijds een aanzienlijke bijdrage in het project Sterke Lekdijk, maar betekent anderzijds ook, dat het waterschap jaarlijks een bijdrage moet betalen. Deze solidariteitsbijdrage wordt vastgesteld in Unieverband en fluctueert jaarlijks. De nu begrote bijdrage is gebaseerd op de meeste recente opgave voor 2019, de werkelijke bijdrage in 2019 kan hiervan afwijken doordat de definitieve indexering later wordt vastgesteld.

Overzicht Investerings 2019:

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Totaal krediet*	Nieuw krediet-volume in 2019	Jaarschijf 2019
Programma Waterkeringenbeheer	85.428	1.300	10.940
<i>Waterkeringen voldoen aan de normen (wettelijk/provinciaal/HDSR)</i>			
1. GOP regionale waterkeringen	82.377	-	10.000
2. GOP primaire waterkeringen	3.051	200	540
3. Verbetering C-kering GHIJ	-	1.100	400
Specifieke projecten			
<i>Sterke Lekdijk</i>	49.000	0 (**)	8.645
35. Amerongen - Wijk bij Duurstede	5.886	-	2.300
36. Salmsteke	2.733	3.300	2.000
37. Culemborgse Veer - Beatrixsluis	2.500	3.043	2.493
38. Salmsteke - Schoonhoven	-	2.600	852
xx. Klaphek - Jaarsveld	-	-	-
xx. Irenesluizen - Culemborgse Veer	-	-	-
xx. Vreeswijk - Klaphek	-	-	-
39. Strategisch team	2.589	-	880
40. Grondaankopen SLD (deel HDSR)	-	-	120

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 01-07-2018

** Het totaalkrediet ad €49,0 mln. wordt door DB nader verdeeld over de verschillende deelprojecten.

Bedragen zijn in duizenden euro's

Programma calamiteiten zorg

Met de werkzaamheden binnen het programma crisisbeheersing werkt het waterschap aan het zoveel mogelijk beperken van de negatieve effecten bij een crisis. Hiervoor hebben we een professionele organisatie met de bijbehorende middelen, plannen en uitrusting.

Op orde houden

In 2018 is het waterschap, net als vele partners, diverse keren langdurig opgeschaald voor zowel de hoge waterstanden op de Lek in januari als de hele zomer voor watertekort. Het waterschap kan tevreden terug kijken, maar heeft ook de nodige leerpunten en bijbehorende acties die in 2019 verder worden uitgewerkt. Eén van die leerpunten is hoe we als organisatie omgaan met de langdurige personele inzet voor calamiteiten die uiteindelijk ten koste gaat van de inzet op andere waterschapsdoelen. Maar ook zullen we moeten bezien in hoeverre we de te nemen maatregelen in dit soort situaties op een efficiëntere en duurzame manier kunnen inzetten. Aandachtspunt is dat de kosten die dergelijke calamiteiten met zich mee brengen niet zijn opgenomen in de begroting, maar in de risicoparagraaf zijn opgenomen.

In 2019 staat het samenwerken en leren van elkaar hoog op de agenda. Vanuit de ervaringen van 2018 wordt wederom bevestigd dat een goede samenwerking efficiëntie en betere kennis oplevert. We gaan door met de effectieve samenwerking binnen het platform Crisisbeheersing Waterschappen Midden Nederland, met de twee veiligheidsregio's en met de coördinatie binnen Dijkkring 14, 15 en 44. En het komende jaar wordt verder ingezet op landelijke samenwerking met andere waterschappen, Rijkswaterstaat en defensie. Daarbij kijken we onder meer naar de ervaringen die bijvoorbeeld in Engeland zijn opgedaan met echte watercrises zoals overstromingen. Ook wordt hierbij de efficiëntie van noodmaatregelen betrokken.

Exploitatie 2019:

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Calamiteitenzorg			
Kosten			
Rentekosten	0	0	0
Afschrijvingskosten	0	-	0
Personeelskosten	462	490	526
Overige kosten	178	158	162
Totaal kosten	640	648	688
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	45	52	8
Totaal overige opbrengsten	45	52	8
Saldo kosten en overige opbrengsten	595	596	681

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijkingen tussen de begroting 2018 en 2019:

Er zijn geen significante afwijkingen op de exploitatiebegroting.

Voor het programma calamiteiten zijn voor 2019 geen investeringsuitgaven begroot.

Programma muskusrattenbeheer

Met de werkzaamheden binnen het programma muskusrattenbeheer beschermen we het beheergebied van het waterschap tegen graafschade van muskus- en beverratten.

Op orde houden

Het muskusrattenbeheer in ons beheergebied wordt uitgevoerd door het samenwerkingsverband Muskusrattenbeheer West- en Midden Nederland (MRB WMNL). Hierin werken zes waterschappen samen, om de gezamenlijke beheergebieden tegen graafschade van muskus- en beverratten te beschermen. Het populatiebeheer is gericht op het minimaliseren van het aantal vangsten waarbij de populatie onder controle en afnemend is.

In 2019 wordt onverminderd ingezet op het verder laten dalen van de populatie volgens de strategie met jaarrond vangen en flexibele inzet. De resultaten van de veldproef geven geen aanleiding om deze strategie te heroverwegen: jaarrond vangen is het meest effectief om de populatie klein te houden. In 2019 wordt onderzoek naar methoden die deze strategie effectief ondersteunen voortgezet, zoals e-DNA technieken en de inzet van drones.

Begin 2019 komt naar verwachting de eindrapportage over complete verwijdering gereed. Afhankelijk van de aanbevelingen die daarin worden gedaan en de consequenties daarvan voor de huidige organisatie van het muskusrattenbeheer kan er naar verwachting medio 2019 bestuurlijke besluitvorming plaatsvinden.

Exploitatie 2019:

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Muskusrattenbeheer eigen gebied			
Kosten			
Rentekosten	8	11	8
Afschrijvingskosten	9	9	9
Personeelskosten	-	-	-
Overige kosten	2.472	2.572	2.580
Totaal kosten	2.489	2.592	2.598
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	140	-	-
Totaal overige opbrengsten	140	-	-
Saldo kosten en overige opbrengsten	2.350	2.592	2.598

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijkingen tussen de begroting 2018 en 2019:

Er zijn geen significante afwijkingen op de exploitatiebegroting.

Voor het programma muskusrattenbeheer zijn voor 2019 geen investeringsuitgaven begroot.

Het watersysteem in ons beheergebied bestaat uit 1.400 km primaire watergangen (maai- en baggeronderhoud door waterschap), tientallen polders en deze zijn weer onderverdeeld in circa 900 peilgebieden. De waterstanden in deze gebieden worden geregeld met kunstwerken (gemalen, stuwen, duikers enzovoort). Binnen het bestuurlijk programma watersysteembeheer werkt het waterschap aan het op orde houden van dit stelsel van watergangen, oevers en kunstwerken en het sturen op waterpeilen.

Op orde houden

Peilbesluiten in 2019

Om elk gebied ook in 2019 van het juiste waterpeil te voorzien is het nodig om in een aantal gebieden een nieuw peilbesluit vast te stellen. Deels doordat de formele termijn voor het peilbesluit is verlopen, maar in de meeste gevallen doordat nieuwe inzichten en aanpassingen in het gebied vragen om aanpassing van het peil. In 2019 is besluitvorming over het waterpeil aan de orde in de gebieden de Tol en Langbroekerwetering. Ook wordt in 2019 een nieuwe nota peilbeheer in besluitvorming gebracht, om ook de kaders voor onze peilbesluiten te laten voldoen aan de eisen van deze tijd.

Veenweidegebied in beweging

In het veenweidegebied staat waterbeheer nooit stil en vraagt de dynamiek van het gebied om voortdurende betrokkenheid van het waterschap. Omdat veranderprocessen lang duren en nieuwe veranderingen meestal niet wachten totdat, al lopende, processen zijn afgerond, gebeurt er veel tegelijkertijd – soms zoveel dat het voor zowel het waterschap als het gebied niet meer geheel scherp is wat nu ook alweer met welk doel in gang is gezet. Het is een hele kunst om voorspelbaar en navolgbaar te blijven in de stappen die in dit gebied worden gezet, en om grip te houden op de dagelijkse uitvoering van onze taken in het peilbeheer – zowel onder droge als natte omstandigheden.

In 2019 wordt onder de noemer 'klimaatsslimme landbouw' nog een nieuwe ambitie toegevoegd aan de al eerder opgestarte pilots onderwaterdrainage, bedoeld om de bodemdaling af te remmen en CO2 uitstoot te reduceren. HDSR en twee agrarische collectieven (Gebiedscoöperatie Rijn, Vecht en Venen U.A. en Vereniging

Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer Rijn & Gouwe Wiericke) hebben gezamenlijk een projectvoorstel 'Klimaat-slimme landbouw in het veenweide gebied Groene Hart Oost' bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij (LNV) ingediend. Doel is om de komende vier jaar samen te werken aan effectieve maatregelen én kennisontwikkeling om bodemdaling /veenoxidatie tegen te gaan. Met dit project spannen de partijen zich in om op circa 2500 ha bodemdaling remmende maatregelen te treffen. Nevendoelen zijn een beter klimaat, meer biodiversiteit en verantwoord landgebruik met een beter bedrijfsperspectief voor de landbouw. Voor het project is een subsidieaanvraag ingediend bij het ministerie van LNV van € 19,4 miljoen.

Aan de kant van de inrichting van het watersysteem wordt het proces om te komen tot aanleg van een bufferzone in Achttienhoven in 2019 afgerond en komen de laatste maatregelen van het watergebiedsplan Zegveld en Oud-Kamerik in uitvoering. Delen uit het watergebiedsplan Kamerik-Kockengen komen ook in uitvoering, andere delen komen in gewijzigde vorm opnieuw voor besluitvorming langs in het raamplan voor polder de Tol, aangevuld met maatregelen die nog hun oorsprong vinden in de wateroverlast uit 2014. Het Raamplan Bodegraven Noord wordt in 2019 verder uitgewerkt om een besluit over de uitvoering van het eerste deelplan mogelijk te maken. Ten slotte zijn er nog diverse projecten die voortkomen uit de beleidsprogramma's Gezond Water en Omgaan met Wateroverlast. Waar mogelijk worden deze in het veenweidegebied zoveel mogelijk meegekoppeld met de grootonderhoudsprojecten van de regionale waterkeringen of de gebiedsgerichte projecten.

Intensivering onderhoud

Anticiperend op een mogelijke verplichting heeft het waterschap er in de Voorjaarsnota 2018 voor gekozen om de eliminatiestrategie voor woekerende waterplanten voort te zetten en hier extra middelen beschikbaar voor te stellen. Deze woekerende waterplanten zijn in staat hele watergangen dicht te groeien en vormen hiermee een bedreiging voor de wateraan- en afvoer en de biodiversiteit. Door snel en adequaat de bestrijding in te zetten op plekken waar woekerende waterplanten zich manifesteren, probeert het waterschap, samen met gemeenten, dit probleem beheersbaar te houden. Tevens doen we onderzoek naar effectieve bestrijdingsmethodes. Voor de bestrijding van exotische rivierkreeften zijn geen middelen vrijgemaakt. Het risico van een explosieve toename van deze kreeften, wat mogelijk om maatregelen vraagt, wordt afgedekt door de algemene reserves.

Ook is vanaf 2019 extra geld beschikbaar voor het beheer van onze oevers. Langs diverse waterlichamen zijn natuurvriendelijke oevers aangelegd. Deze oevers ontwikkelen zich in de eerste jaren en vragen vervolgens maaibeheer en onderhoud om de oever in stand te houden. In 2019 wordt vanuit het verhoogde budget gestart met onderhoud van de oevers waar dit het meest noodzakelijk is. Ook wordt in 2019 verder invulling gegeven aan pilots van beheer door derden om hier ervaring mee op te doen.

Tevens komt in 2019 het nieuwe Groot onderhoudsplan (GOP) baggeren naar het bestuur.

Ambitie

Om invulling te geven aan onze ambitie voor het veenweidegebied is met de voorjaarsnota voor 2019 aanvullend € 50.000 beschikbaar gesteld. Deze middelen worden ingezet om als "smeerolie" in gebiedsprocessen (buiten het project "Klimaat-slimme landbouw") om projecten van de grond te tillen die gericht zijn op het tegengaan van bodemdaling.

Projecten

De baggerwerkzaamheden in de Gekanaliseerde Hollandse IJssel lopen door in 2019 na vertraging door teruggave van de opdracht. Met de baggerwerkzaamheden wordt de Gekanaliseerde Hollandse IJssel weer op diepte gebracht en op plekken verdiept ten behoeve van de capaciteitsuitbreiding van de KWA. Gelijktijdig zijn er langs hetzelfde traject een aantal regionale waterkeringen die opgeknapt moeten worden. Om op een

goede manier invulling te geven aan het gebiedsproces zijn deze werkzaamheden toegevoegd aan het programma.

Exploitatie 2019:

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Watersysteembeheer			
Kosten			
Rentekosten	2.229	2.954	2.498
Afschrijvingskosten	6.545	6.878	7.730
Personeelskosten	8.552	8.683	8.895
Overige kosten	9.445	13.766	10.677
Totaal kosten	26.770	32.281	29.800
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	4.886	4.324	4.559
Totaal overige opbrengsten	4.886	4.324	4.559
Saldo kosten en overige opbrengsten	21.884	27.957	25.241

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijkingen tussen de begroting 2018 en 2019:

- De afschrijvingskosten stijgen door de activering en ingebruikname van investeringsprojecten in de afgelopen jaren.
- De rentekosten dalen door verschuiving naar programma Zuiveringsbeheer door technisch gereed melden van rwzi Utrecht.
- De daling van de overige kosten is volledig toe te schrijven aan de lagere kosten van het baggeren van de GHJ. Het baggerproject is vertraagd en daarom wordt voor 2019 uitgegaan van € 1,0 mln. aan uitgaven voor baggeren in plaats van € 4,0 mln. in 2018. Deze kosten worden gedekt uit de bestemmingsreserve voor de GHJ maar die onttrekking is niet in dit overzicht opgenomen.

Overzicht Investerings 2019:

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Totaal krediet*	Nieuw krediet-volume in 2019	Jaarschijf 2019
Programma Watersysteembeheer	119.772	9.775	12.575
<i>Instandhouden</i>			
4. GOP kunstwerken 2013-2016	14.222	-	450
5. GOP Watersystemen	24.200	-	5.400
6. Vervanging groot materieel UV	-	925	370
<i>Verbeteren</i>			
7. Watergebiedsplan Zegveld en Oud-Kamerik	13.400	-	50
8. Watergebiedsplan Kamerik en Kockengen	17.200	-	1.000
9. Watergebiedsplan Tussen Kromme Rijn en Amsterdam-Rijnkanaal	8.300	-	200
10. Watergebiedsplan Langbroeker Wetering	8.600	-	700
11. Watergebiedsplan Groenraven-Oost en Maartensdijk	6.400	-	50
12. Watergebiedsplan Linschoterwaard	10.800	-	800
13. Raamwaterplan eiland van Schalkwijk	9.000	-	900
14. Raamwaterplan Bodegraven Noord	7.550	-	1.000
15.a Raamwaterplan De Tol (deel 1)	-	3.375	580
15.b Raamwaterplan complexe deelplannen (deel 2)	-	3.700	-
15.c Bufferzone Achttienhoven Nieuwkoop	100	1.500	800
nw. Maatregelen watersysteem NNN-gebieden Lange Weide	-	275	275
Specifieke projecten			
<i>GHIJ</i>	15.125	8.000	2.800
31. GHIJ Kunstwerken	1.625	800	600
32. GHIJ Oevers	3.200	5.000	1.200
33. GHIJ Baggeren	10.300	2.200	1.000

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 01-07-2018

Bedragen zijn in duizenden euro's

Programma beperken gevolgen klimaatverandering

Klimaatverandering zorgt onder meer voor heftigere buien en langere perioden van droogte. Binnen het programma beperken gevolgen klimaatverandering werkt het waterschap aan het beperken van de effecten van teveel of te weinig water.

Op orde houden

Slim sturen met water

Het peilbeheer is een dagelijkse taak van het waterschap. Tijden van droogte of hevige neerslag vragen echter om nog beter te sturen met water, om zo optimaal gebruik te maken van marges in het watersysteem. Voor het dagelijks beheer en voor het zoveel mogelijk voorkomen van calamiteiten, ontwikkelen we, onder de projectnaam Vidente, in 2019 een beslissingsondersteunend systeem. Met dit systeem, dat onze real time meetgegevens, modellen en weersverwachtingen combineert, willen we beter sturen in het hier en nu, maar ook met zicht op te verwachten scenario's in de toekomst.

Hydraulische knelpunten aanpakken

Om te voldoen aan de provinciale normen voor het voorkomen van wateroverlast worden in 2019 maatregelen uitgevoerd om hydraulische knelpunten, zoals te kleine duikers, op te lossen. Ook binnen de gebiedsplannen Bodegraven Noord, De Tol en het Eiland van Schalkwijk wordt gewerkt aan het oplossen van de wateropgave wateroverlast.

Ambitie

Waterbeschikbaarheid, een gesprek waard

Dat waterbeschikbaarheid en de verdeling van zoetwater belangrijke punten van aandacht zijn, heeft deze droge zomer bewezen. Binnen het beleidsprogramma Waterbeschikbaarheid wordt invulling gegeven aan onderzoeksvragen en analyses over de watervraag in relatie tot de wateraanvoer en het gebruik van zoetwater. Een belangrijke onderzoekopgave binnen het programma is het bepalen van de extra watervraag bij de grootschalige toepassing van onderwaterdrainage. Hiervoor wordt nauw samengewerkt met het beleidsprogramma bodemdaling veenweide.

Verder wordt in 2019 voor het hele beheergebied op peilgebiedniveau inzichtelijk gemaakt of er knelpunten te verwachten zijn tussen de watervraag en het wateraanbod, zodat hiermee het gesprek in het gebied

gevoerd kan worden over waterbeschikbaarheid. Waar verschillende opgaven bij elkaar komen (waterkwaliteit, bodemdaling, wateroverlast) voeren we de gesprekken integraal. Inzicht in knelpunten en de gesprekken hierover vormen de opmaat naar afspraken met gebruikers over waterbeschikbaarheid, handelingsperspectief, maatregelen en verantwoordelijkheden. In de Waterkoers hebben we vastgelegd dat het gesprek ook gaat over de grens van de overheidstaak en geven we aan voor welk (rest)risico de gebruiker zelf verantwoordelijk is.

Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie

De komende jaren zijn er grote opgaven om onze leefomgeving en watersysteem klimaatbestendig te maken (voorkomen wateroverlast, droogteproblemen, hittestress en beperken gevolgen na overstroming). De landelijke ambitie is: 'Nederland klimaatbestendig in 2050' (Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie). Dit kan alleen door aan de slag te gaan op schaalniveaus: van ruimtelijke plannen en omgevingsvisies tot campagnes "de tegel uit de tuin". Met het Deltaplan is een intensivering en versnelling neergezet voor alle overheden om klimaatbestendig te worden. Om uitvoering te kunnen geven aan de gemaakte afspraken in het Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie is extra inzet in de komende jaren noodzakelijk. Hiervoor wordt binnen het huidige kader extra capaciteit ingezet, waarbij de focus ligt op het samen doen met anderen, maar ook op het zorgen dat we in onze eigen processen en projecten werken aan klimaatbestendig zijn. Vanaf 2019 is voor de komende 4 jaren extra capaciteit en jaarlijks € 50.000 procesgeld beschikbaar voor ruimtelijke adaptatie. Deze capaciteit en extra procesgeld worden gebruikt om onder andere de samenwerking in de regio te verbreden, ruimtelijke plannen klimaatbestendig te krijgen, verdere stappen te zetten na de uitgevoerde klimaatstresstesten, campagnes voort te zetten en beleid bij gemeenten mee te helpen ontwikkelen.

Impulsregeling "Klimaatadaptatie in de stad"

Vanaf 2018 is de Impulsregeling "Klimaatadaptatie in de Stad" van kracht met een totaalbedrag van € 450.000 voor het stimuleren van gemeenten om bewuster te werken aan wateroverlast, waterkwaliteit, droogte, hitte in stedelijke gebied en het landelijk gebied. Deze Impulsregeling Klimaatadaptatie in de Stad is een vervanging van én een uitbreiding op de Impulsregeling Kwaliteitswater in de Stad. Zie verder onder Impulsregeling bij Gezond water.

Vervolg piekbuienstudies

Voor verbeterd inzicht in wateroverlastproblematiek (door piekbuien "voorbij de norm", zoals Kockengen) wordt in 2019 € 50.000 beschikbaar gesteld voor analyse van extreme situaties in stedelijke gebieden. Met de gemeente IJsselstein, Houten, Schoonhoven en Oudewater zijn afgelopen jaren al studies gedaan. In 2019 wordt de studie met gemeente Utrecht opgepakt.

Projecten

Uitvoering KWA

In 2019 wordt verder gewerkt aan de uitbreiding van de Klimaatbestendige Wateraanvoer. In de Lopikerwaard gaan de no regret-maatregelen Knooppunt Polsbroek in 2019 in uitvoering. En we werken aan het oplossen van het knelpunt op de Enkele Wiericke bij Fort Wierickerschans. Ook het Project Park Oudegein gaat in uitvoering. Dit is onderdeel van de meekoppelkansen langs het traject Gekanaliseerde Hollandse IJssel, waarbij de waterhuishouding in het gebied wordt verbeterd en wordt aangesloten op een historische molen.

Waterberging Willeskop

In het najaar van 2018/voorjaar van 2019 ligt in het Algemeen Bestuur het besluit over de ontsluiting van het waterbergingsgebied Willeskop en doorvoer naar de Lek voor op basis van een haalbaarheidsonderzoek. Met deze boezemberging en waterdoorvoer wordt het gehele westelijke watersysteem van HDSR een stuk robuuster en beter klimaatbestendig. Het waterschap krijgt meer sturingsmogelijkheden en daarmee een breder handelingsperspectief bij (dreigende) wateroverlast en klimaatverandering.

Exploitatie 2019:

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Beperking gevolgen klimaatverandering			
Kosten			
Rentekosten	2	7	14
Afschrijvingskosten	10	28	47
Personeelskosten	1.929	2.255	2.315
Overige kosten	1.021	1.516	1.607
Totaal kosten	2.963	3.807	3.984
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	325	221	48
Totaal overige opbrengsten	325	221	48
Saldo kosten en overige opbrengsten	2.638	3.586	3.936

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijkingen tussen de begroting 2018 en 2019:

- Door hogere investeringsuitgaven op dit programma worden er meer personeelskosten toegerekend. Daartegenover staan ook hogere geactiveerde personeelslasten die zijn opgenomen in de overige opbrengsten.

Overzicht Investerings 2019:

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Totaal krediet*	Nieuw krediet- volume in 2019	Jaarschijf 2019
Programma Beperking gevolgen klimaatverandering	514	2.550	400
<i>Instandhouden</i>			
16. Wateropgave Wateroverlast (incl. nota ruimte middelen)	514	2.350	250
17. Vidente: voorspellende monitoringstool watersysteem	-	200	150
Specifieke projecten			
<i>KWA+ fase 1</i>	1.625	8.000	6.400
34. KWA stap 1	1.625	8.000	6.400

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

Bedragen zijn in duizenden euro's

Programma gezond water

Het programma gezond water omvat de taken, projecten en activiteiten die gericht zijn op het bereiken en behouden van een goede waterkwaliteit voor mens, plant en dier, uitgezonderd het zuiveringsbeheer. Binnen het programma worden Europese en nationale kaders vertaald naar opgaven voor het regionale watersysteem.

Op orde houden

Biodiversiteit

Stichtse Rijnlanden werkt op veel vlakken aan het behoud van biodiversiteit. Zowel in het uitvoeren van het eigen beheer als het beheer door derden. Ook hebben we de Nationale Bijenstrategie ondertekend en optimaliseren we vispassages. In 2018 hebben 3 pilots uitgevoerd; onderzoek mogelijkheden voor het ecologisch beheer van onze regionale keringen (1), de inrichting van het eigen terrein t.b.v. biodiversiteit (2) en de inzet van waterberging als weidevogelreservaat (3). In 2019 willen we de resultaten van de pilots en de eventuele consequenties voor het reguliere beheer naar het bestuur brengen.

Daarnaast is het van belang om voldoende inzicht te hebben in huidige toestand en de trends van de watergebonden biodiversiteit. Deze behoefte wordt meegenomen bij het opstellen van het nieuwe monitoringsplan, die in 2019 naar het bestuur gebracht zal worden.

Integrale gebiedsgesprekken

Voor verschillende thema's wordt in 2019 met onze gebiedspartners afgestemd over opgaven, doelen en maatregelen. Dit geldt o.a. voor gezond water (planvorming 3^e KRW Stroomgebiedsbeheerprogramma 2022–2027), voldoende water (o.a. waterbeschikbaarheid, polderprocessen veenweide), ruimtelijke adaptatie en duurzaamheid. We streven ernaar om dit, waar mogelijk, integraal op te pakken samen met lopende trajecten bij onze partners. Voorbeelden van dit soort trajecten zijn de impuls Deltaplan Agrarisch waterbeheer (DAW) en de risicodialogen klimaatadaptatie en regionale energiestrategie (gemeenten).

Uiteindelijk moet dit landen in het waterbeheerprogramma van ons waterschap en de omgevingsvisies en omgevingsplannen van provincies en gemeenten die vanaf 2021 moeten worden vastgesteld. Het waterschap stelt een Wateragenda 2030 op voor de waterschapsinbreng op hoofdlijnen in deze trajecten.

Ambitie

Uitbreiding impulsregeling voor waterkwaliteit in de stad

Vanaf 2018 is de Impulsregeling “Klimaatadaptatie in de Stad” van kracht met een totaalbedrag van € 450.000 voor het stimuleren van gemeenten om bewuster te werken aan wateroverlast, waterkwaliteit, droogte, hitte in stedelijke gebied en het landelijk gebied. Deze Impulsregeling Klimaatadaptatie in de Stad is een vervanging van en een uitbreiding op de Impulsregeling Kwaliteitswater in de Stad. Met de Impulsregeling worden financiële bijdragen geleverd aan integrale (klimaat)projecten van vooral gemeenten. De indiening en selectie van de projecten voor 2019 is reeds doorlopen. Met de bijdrage op de ingediende projecten voor 2019 realiseren we een veelvoud van investeringen in het stedelijk gebied ten behoeve van de verbetering van de stedelijke waterkwaliteit en -kwantiteit en bewustwording bij bewoners. Als invulling van de motie Uitbreiding budget waterkwaliteitsdeel Impulsregeling Klimaatadaptatie in de Stad wordt per 2020 het begrote bedrag voor de impulsregeling met € 200.000 opgehoogd voor waterkwaliteit. Met deze verhoging willen we ook andere gemeenten faciliteren die nog geen projecten hebben ingediend.

Projecten

Doelmatig nutriënten verwijderen

In 2019 starten we met de realisatie van doseerinstallaties op de rwzi's Bunnik, Driebergen en Montfoort. Hiermee gaan we onschadelijke chemicaliën toevoegen in het zuiveringsproces om fosfaat en stikstof te binden. Dit is een doelmatige maatregel om de belasting met nutriënten van de achterliggende wateren (KRW-waterlichamen) te verlagen en zo de waterkwaliteit te verbeteren. In deze begroting is hiervoor €163.000 vrijgemaakt. De iets hogere exploitatielasten worden binnen de begroting van Zuiver opgevangen. Na 3 jaar vindt een evaluatie op effectiviteit van de maatregel plaats. Bij eventuele externe verbetering van de waterkwaliteit kan de dosering afgebouwd worden.

Exploitatie 2019:

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Gezond water			
Kosten			
Rentekosten	18	22	30
Afschrijvingskosten	61	61	78
Personeelskosten	1.122	1.393	1.692
Overige kosten	1.865	2.533	2.656
Totaal kosten	3.066	4.009	4.455
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	554	546	701
Totaal overige opbrengsten	554	546	701
Saldo kosten en overige opbrengsten	2.512	3.463	3.755

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijkingen tussen de begroting 2018 en 2019:

- Door hogere investeringsuitgaven op dit programma worden er meer personeelskosten toegerekend. Daartegenover staan ook hogere geactiveerde personeelslasten die zijn opgenomen in de overige opbrengsten.

Investeringsoverzicht 2019:

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Totaal krediet*	Nieuw krediet-volume in 2019	Jaarschijf 2019
Programma Gezond Water	14.687	-	1.820
<i>Waterkwaliteit (o.a. KRW)</i>			
18. KRW resultaatverplichting 2010-2015	3.726	-	820
19. Duurzame inrichting Kromme Rijn (synergie)	6.761	-	200
20. Oevers KRW 2016-2021	1.400	-	300
21. Vispassage KRW 2016-2021	1.400	-	300
22. Syn. LG KRW 2016-2021	1.400	-	200

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

Bedragen zijn in duizenden euro's

Programma gezuiverd afvalwater

Het waterschap zuivert het afvalwater van inwoners en bedrijven voor een gezonde leefomgeving. Om dit te realiseren zijn er dagelijks 16 zuiveringen, 140 km persleiding en 52 hoofdrioolgemalen in bedrijf. Het programma gezuiverd afvalwater zorgt ervoor dat deze assets goed worden beheerd en dat het afvalwater op een doelmatige wijze wordt gezuiverd.

Op orde houden

Grootonderhoudsprogramma Zuiveringen

Om de installaties voor zuivering en transport (gemalen, persleidingen en zuiveringen) in optimale conditie te houden voert het waterschap regulier en groot onderhoud uit. Het (groot)onderhoud is geregeld in het groot onderhoudsprogramma (GOP) Zuiveringen. Het (groot)onderhoud wordt risicogestuurd uitgevoerd op basis van assetmanagement. De kern van assetmanagement is dat de beheerder op elk moment inzicht heeft in het functioneren en de conditie van een object. Door het meerjarig en kader stellende karakter van het GOP is er flexibiliteit om (vervangings)-investeringen in de tijd naar voren of juist naar achteren te schuiven. Dit leidt tot een hogere doelmatigheid van investeringen.

Centrale regie door Kennis en informatiecentrum

Het waterschap wil door centrale regie op de bedrijfsvoering de (effluent) kwaliteit verder verbeteren tegen lagere operationele kosten. Hiervoor start het waterschap het kennis en informatiecentrum (KIC) op waarmee de centrale regie op de bedrijfsvoering wordt vergroot. Hiermee geven we op een professionele, transparante en zakelijke manier invulling aan het programma gezuiverd afvalwater.

Ambitie

Nieuwe stoffen

Met het huishoudelijk afvalwater komen ook allerlei microverontreinigingen op de rwzi's. De rwzi's zijn niet ingericht om deze zogenaamde nieuwe stoffen, zoals medicijnresten, brandvertragers, biociden, weekmakers, plastics et cetera eruit te halen. Voor de rwzi Houten wordt gewerkt aan een business case voor aanvullende zuivering van medicijnresten en mogelijk andere, soortgelijke, stoffen uit het afvalwater. Dit ten

behoefte van het drinkwaterinnamepunt van Waternet in het Merwedekanaal. Dit met als doel om in 2019 bestuurlijk te spreken over het mogelijk realiseren van aanvullende zuivering bij deze rwzi. Ook zal in 2019, bij het in bedrijf zijn en goed functioneren van de nieuwe Nereda-installatie op rwzi Utrecht, gemeten gaan worden aan microverontreinigingen in het effluent en de toxische druk om te bezien wat de mogelijke negatieve effecten van de microverontreinigingen zijn op de aquatische ecologie en de drinkwaterinname stroomopwaarts.

Projecten

Rwzi Utrecht

De bouw van de nieuwe zuivering wordt naar verwachting in het eerste kwartaal van 2019 afgerond. Parallel aan de bouw is trapsgewijs gestart met het opstarten van de Nereda reactoren. Het komende halfjaar gaat de nieuwe zuivering volledig in bedrijf en zal de Prestatie garantie test starten. Vanaf dat moment wordt de bestaande zuivering volledig buitenbedrijf gesteld en kan gestart worden met de sloop van de bestaande zuivering. Tevens wordt gestart met de terreininrichting. In augustus 2018 is gestart met de bouw van het Poortgebouw en naar verwachting vindt halverwege 2019 de oplevering plaats.

Herinrichting terrein rwzi Utrecht

Met de realisatie van de nieuwe rwzi Utrecht, komt er 5 hectare terrein vrij, aangezien de nieuwe installatie minder ruimtebeslag heeft. Deze grond wil het waterschap in bezit houden voor eventuele benodigde toekomstige uitbreiding. Gekeken wordt naar een tussentijdse zinvolle invulling van deze grond. Hiervoor worden verschillende varianten uitgewerkt waarin duurzaamheid, energie-opwekking, recreatie en waterkwaliteitsverbetering een rol spelen. De huidige bebouwing op dit terrein met elementen van de oude rwzi moeten wel nog (deels) gesloopt worden.

Rwzi Leidsche Rijn

In 2019 wordt de uitbreiding van de rwzi Leidsche Rijn om ook het afvalwater van de zuiveringen Maarssenbroek (HDSR) en Maarsen (AGV) te verwerken, afgerond. Deze twee zuiveringen worden op termijn opgeheven. Hiermee besparen beide waterschappen op hun bedrijfsvoering. In het voorjaar van 2019 moeten de uitbreiding van rwzi Leidsche Rijn en het nieuwe transportstelsel gerealiseerd zijn. Onderdeel van deze uitbreiding is een techniek van fijnzeven om de onopgeloste stoffen te verwijderen. Hierdoor wordt de installatie robuuster en het geeft de mogelijkheid tot het terugwinnen van cellulose.

Exploitatie 2019:

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Zuiveringsbeheer			
Kosten			
Rentekosten	4.160	3.948	5.581
Afschrijvingskosten	14.855	13.973	12.543
Personeelskosten	4.279	4.672	4.995
Overige kosten	18.101	20.492	22.057
Totaal kosten	41.395	43.086	45.176
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	3.545	3.598	3.621
Totaal overige opbrengsten	3.545	3.598	3.621
Saldo kosten en overige opbrengsten	37.850	39.488	41.555

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijkingen tussen de begroting 2018 en 2019:

- De aan dit programma toegerekende rentelasten stijgen door het gereed melden van de nieuwe rwzi Utrecht.
- De afschrijvingslasten dalen per saldo met circa € 1,4 mln. De oude installatie van de rwzi Utrecht is in 2018 volledig afgeschreven geraakt en daarop vindt in 2019 geen afschrijving meer plaats. Dat geldt ook voor onderdelen van de rwzi's Nieuwegein en Zeist. Dit leidt tot een daling van de afschrijvingskosten van ca. € 3,4 mln. Daartegenover wordt een klein gedeelte van de oude rwzi Utrecht gesloopt zodat de bouw nieuwe installatie kan worden afgerond. Deze kosten leiden tot een eenmalige afschrijving van € 2,0 mln. in 2019.
- De overige kosten stijgen meer dan de indexering. Ingebruikname van de nieuwe rwzi Utrecht leidt tot hogere beheerkosten die worden gedekt uit een onttrekking aan de bestemmingsreserve rwzi Utrecht.
- De storting in de bestemmingsreserve rwzi Utrecht ad € 6,7 mln. is niet opgenomen onder het programma maar wordt conform voorschriften gepresenteerd onder de mutaties in de bestemmingsreserves. Dat geldt ook voor de onttrekking van € 3,5 mln. aan deze reserve waarmee de extra kosten (beheer- en sloopkosten) die voortvloeien uit de ingebruikname van de rwzi Utrecht worden opgevangen. In 2019 wordt op deze manier voor het eerst gebruik gemaakt van de reserve die de laatste jaren via het spaarmodel is gevormd.

Investeringsoverzicht 2019

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Totaal krediet*	Nieuw krediet-volume in 2019	Jaarschijf 2019
Programma Zuiveringsbeheer	59.500	163	13.163
<i>Bouw en verwerving, onderhoud en beheer van rwzi's</i>			
23. GOP Zuiveringstechnische werken	42.700	-	4.700
24. Aansluiten RWZI's Maarsenbroek en Maarssen op RWZI Leidscherijn	16.800	-	8.300
25. Maatregelen doelmatigheidsanalyse rwzi's	-	163	163
Specifieke projecten			
<i>Rwzi Utrecht</i>	145.630	-	12.600
29. RWZI Utrecht nieuwbouw waterlijn &	145.630	-	12.600
30. Herinrichting rwzi Utrecht	-	-	-

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

Bedragen zijn in duizenden euro's

Binnen het programma Bestuur, middelen, maatschappij worden activiteiten ondernomen die de taken van het waterschap ondersteunen. Belangrijke aspecten daarbij zijn het werken met het oog op de toekomst, transparante overheid en samen het waterbewust handelen te vergroten.

Op orde houden

Nieuwe keur

In 2019 gaan we werken met de nieuwe keur, waarmee we voorsorteren op de Omgevingswet. De nieuwe regelgeving biedt meer mogelijkheden voor inwoners, bedrijven en andere overheden om zelf verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen plannen en rekening te houden met een goede waterhuishouding. Dit wordt een nieuwe werkwijze voor het waterschap waarin we lerend gaan implementeren. In de nieuwe keur gaan we straks uit van de zorgplicht. Dit betekent dat handelingen zijn toegestaan, mits er voldoende zorg is voor het watersysteem. Voor activiteiten waar de zorgplicht onvoldoende bescherming biedt, zijn 'algemene regels' opgesteld.

Voor de implementatie van onze nieuwe keur gaan we de inhoud van ons eigen website (web shop) vernieuwen, waarbij we de inzichten verwerken die met pilots voor de Omgevingswet en 'klantreizen' voor vergunning aanvragers, zijn opgedaan.

Waterschapsverkiezingen

De volgende verkiezingen voor een nieuwe bestuursperiode van het Algemeen Bestuur vinden plaats op 20 maart 2019. De waterschapsverkiezingen worden, net als in 2015, tegelijkertijd gehouden met de verkiezingen voor de Provinciale Staten. De uitvoering van het actieve deel van de waterschapsverkiezingen – oproeping, stemming en telling - wordt geheel door de gemeenten uitgevoerd. Landelijk is vanuit de Unie van Waterschappen de gezamenlijke communicatiecampagne ontwikkeld en is de inzet van een stemhulp voorbereid. Bij HDSR is de projectgroep gestart met het voorbereidende deel van de verkiezingen: registratie deelnemende partijen, kandidaatstelling en (na de verkiezingsdag) vaststelling uitslag.

De kosten voor de waterschapsverkiezingen worden door alle waterschappen gezamenlijk opgebracht. Bij de vorige verkiezing was dat €1,85 per kiesgerechtigde, hetgeen voor ons waterschap toen uit kwam op een

totaal van €1,176 miljoen. De hoogte van de bijdrage voor de waterschapsverkiezingen 2019 is nog niet vastgesteld. Door het Algemeen Bestuur is sinds 2015 een bestemmingsreserve waterschapsverkiezingen ingesteld. Met de laatste toevoeging in 2019 van € 0,320 miljoen is een dekking van totaal € 1.280 miljoen voor kosten van de waterschapsverkiezingen in 2019 beschikbaar.

Ambtelijk is er tussen de UvW en de VNG overeenstemming om de bijdrage substantieel naar beneden bij te stellen. Positieve besluitvorming van de VNG zou ertoe leiden dat in onze jaarrekening van 2018 een deel van de bestemmingsreserve vrij zou kunnen vallen en dat de laatste toevoeging in 2019 niet (volledig) nodig zal zijn.

Naast de bijdrage aan de landelijke kosten van de waterschapsverkiezingen, wordt het budget gebruikt voor onze eigen communicatiecampagne en kosten voor apparatuur ten behoeve van de verplicht te gebruiken ondersteuningssoftware van de Kiesraad, en eventuele kosten voor presentatiesoftware.

Ambitie

Duurzaamheid

Binnen de duurzaamheidsagenda werkt het waterschap aan drie duurzaamheidsspeerpunten; energietransitie, grondstoffen terugwinnen (circulaire economie) en duurzame grond-, weg- en waterbouw (DGWW).

Zo zijn we op weg naar een energieneutraal waterschap. We werken in 2019 verder aan het verkleinen van onze CO2 voetafdruk door de daken van onze rwzi's uit te rusten met 1.267 zonnepanelen. Met Eneco wordt gekeken naar de mogelijkheden om een warmtepomp op rwzi Utrecht te realiseren om zo 20% van het bestaande warmtenet te verduurzamen. We gaan de haalbaarheid nader onderzoeken om berm- en slootmaaisel te vergisten naast rwzi Nieuwegein. Ook worden de mogelijkheden van windenergie en zonneweides op of nabij rwzi's in beeld gebracht.

Overkoepelend werken we actief aan de Regionale Energie Strategie. Hierin werken we met de U10 gemeenten en provincie Utrecht intensief samen om eind 2019 aan te geven hoeveel energie (CO2reductie) onze regio kan opbrengen. Dit alles moet samen met de samenleving plaatsvinden.

In het kader van het terugwinnen van grondstoffen uit afvalwater draagt Stichtse Rijnlanden bij aan innovatie via AquaFarm. Het concept van AquaFarm is afvalwater zuiveren en daarnaast de afkomende stoffen te gebruiken voor het produceren van de hoogwaardige (bouw)stoffen. Binnen het onderzoeksproject willen we komend jaar de stap zetten van laboratoriumproeven naar een pilot op een rwzi. Hiervoor wordt gekeken of op rwzi Houten of Utrecht een opstelling op een klein deel van de afvalwaterstroom ingericht kan worden. Verder nemen we binnen de energie- en grondstoffenfabriek deel aan de kopgroep Alginaat, waarbij een demo-installatie op een rwzi van Vallei en Veluwe wordt neergezet en in de kopgroep cellulose waarbij voor het cellulose uit het zeefgoed van de rwzi Leidsche Rijn gekeken wordt naar mogelijke afzetmarkten.

In 2020 wil het waterschap dat alle projecten via de aanpak Duurzaam GWW (grond-, weg- en waterbouw) aandacht aan duurzaamheid besteden. In 2019 wordt de stap gezet van 10 voorbeeldprojecten naar een reguliere aanpak voor 25% van alle relevante projecten. Het waterschap focust binnen de aanpak DGWW op de aspecten ecologie, biodiversiteit, energie, grondstoffen, ruimtelijke kwaliteit, ruimtegebruik en levenscycluskosten.

Genieten van water

We vinden het belangrijk dat mensen kunnen genieten van water. In grote inrichtingsprojecten, zoals bijvoorbeeld Sterke Lekdijk, wordt daarom ook gekeken of wensen rondom recreatie in de directe omgeving inpasbaar zijn. Daarnaast kijken we waar recreatief medegebruik van onze assets mogelijk is. Het waterschap heeft al geruime tijd fietsroutes langs waterwerken. Deze routes actualiseren we met enige regelmaat en blijken nog altijd een gewild item bij onze stands op informatiemarkten en gebiedsavonden. Zo werken we aan het bekendheid met het werk van het waterschap en de cultuurhistorie van dit gebied.

Als beheerder van vaarwegen hebben we een wettelijke taak in het recreëren op het water. Om deze rol goed te kunnen vervullen gaan we komend jaar de nota vaarbeleid actualiseren, verkeersbesluiten en ligplaatsenbeleid opstellen en het calamiteitenplan actualiseren. Met de gemeenten Utrecht en Bunnik gaan we in gesprek over gemotoriseerd varen op de Kromme Rijn. We gaan nieuwe bebording langs vaarwegen aanbrengen volgens de vast te stellen verkeersbesluiten en we beginnen met de recreatieve voorzieningen, zoals kano aanlegsteigers en routes, in beeld te krijgen.

Het beheer van de vaarwegen heeft ook de aandacht. Denk hierbij aan het verwijderen van weesboten, het snoeien van hinderlijk overhangend hout en tijdelijke bebording indien noodzakelijk.

Watergebonden cultuurhistorie als onderdeel van onze identiteit

De basis is het behouden en versterken van onze cultuurhistorie, waarbij we in onze projecten zoals Sterke Lekdijk en Gekanaliseerde Hollandse IJssel bewust omgaan met ons watererfgoed. In 2019 focussen we ons om gegevens goed te ontsluiten, zowel intern als extern. We maken de rol van het water zichtbaar door deel te nemen in de “nieuwe” organisaties van de Oude Hollandse Waterlinie en de Nieuwe Hollandse Waterlinie, waar water de verbindende schakel is. De stukjes geschiedenis van elke afzonderlijke locatie van gemaal tot molen, van dijk tot watergang vormen de basiselementen voor educatieve activiteiten en communicatieve instrumenten. (zoals fietsroutes, informatieborden, folders, (veld)lessen).

Exploitatie begroting 2019

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Bestuur, middelen & maatschappij			
Kosten			
Rentekosten	175	165	256
Afschrijvingskosten	755	868	1.240
Personeelskosten	11.455	12.919	13.563
Overige kosten	12.505	12.947	15.033
Totaal kosten	21.039	26.898	30.092
Overige opbrengsten			
Overige opbrengsten	2.855	2.503	1.698
Totaal overige opbrengsten	2.855	2.503	1.698
Saldo kosten en overige opbrengsten	18.184	24.396	28.393

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op belangrijkste afwijkingen tussen de begroting 2018 en 2019:

- De afschrijvings- en rentelasten stijgen door de investeringen uit de voorgaande jaren in ICT en door de verbouwing van Poldermolen 2.
- M.n. door de intensivering van de werkzaamheden in het kader van het orde brengen van de ICT stijgen de personeelskosten meer dan het effect van de cao.
- De stijging van de overige kosten is grotendeels toe te schrijven aan de waterschaps-verkiezingen die in 2019 plaatsvinden. Deze worden volledig gedekt uit de bestemmingsreserve die daarvoor door dotaties in 2016 tot en met 2019 is gevormd. Deze dekking is niet in bovenstaande tabel zichtbaar. De begrote kosten van de verkiezingen bedragen bijna € 1,3 mln.
- Door een nauwkeurigere verdeling van de begrote geactiveerde rentelasten is de daling van de overige opbrengsten op dit programma relatief groot. Een andere oorzaak van de daling is dat de verbouwing van het hoofdkantoor is afgerond en in 2019 geen deel meer uitmaakt van het onderhanden werk. Dit leidt tot een lagere toerekening van rente.

Investeringsoverzicht 2019

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Totaal krediet*	Nieuw krediet-volume in 2019	Jaarschijf 2019
Programma Bestuur, Middelen en Maatschappij	5.380	4.510	2.140
<i>Routine - investering Bedrijfsvoering</i>			
26. Modernisering kantoorgebouw	5.380	-	30
27. ICT Basis op orde: Upgrade en vervanging oude applicaties	-	3.000	1.850
28. ICT Vervanging hardware en infrastructuur	-	1.510	260

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 28-06-2017

Bedragen zijn in duizenden euro's

Organisatie aan het werk

HDSR is en blijft volop in beweging

De Stichtse Rijnlanden heeft ervoor gekozen om te veranderen richting een flexibele netwerkorganisatie. De veranderende omstandigheden en het grotere tempo waarin veranderingen zich voltrekken, hebben tot het besef geleid dat hiërarchisch organiseren geen garanties meer biedt voor het snel en flexibel kunnen inspelen op wat er in deze tijd gevraagd wordt van een overheidsorganisatie zoals ons waterschap. Een flexibele organisatie is nodig, die soepel meebeweegt met veranderende omstandigheden, waarbij medewerkers een grotere eigen verantwoordelijkheid dragen, taakvolwassen zijn en eigenaarschap en persoonlijk leiderschap tonen in het omgaan met de vraagstukken in het waterbeheer van deze tijd.

In het zuiveringsbeheer wordt al volgens deze principes gewerkt. Sturing vindt plaats door kaders die zijn afgeleid uit de beslissingen op het hoogste niveau in Waterkoers en voorjaarsnota. Teams werken vanuit hun eigen verantwoordelijkheid binnen die kaders en spelen zelf in op de situaties waar zij mee worden geconfronteerd in de dagelijkse bedrijfsvoering. Bij het waterbeheer worden deze principes dit jaar, met de samenvoeging van de operationele en tactische teams tot één afdeling, ook doorgevoerd. Assetmanagement is voor zowel zuiveringsbeheer als waterbeheer de leidende manier van denken: de juiste balans vinden tussen de te leveren prestatie, het geaccepteerde risico op falen of uitval en de beschikbare budgetten en capaciteit. Wat daarnaast binnen zowel zuiveringsbeheer als waterbeheer speelt is de ontwikkeling van het vak: omdat de te leveren prestatie steeds uitgebreider is geworden (naast zuiveringsrendement ook energie-efficiency en terugwinning grondstoffen, naast peilbeheer ook ecologisch beheer, duurzaamheid en recreatie) is ook het vak van beheerder complexer geworden. Waar vroeger het zwaartepunt lag op de operationele beheertaak, is een duidelijke toename van het werk zichtbaar op tactisch niveau omdat de afwegingen en sturingsvraagstukken complexer zijn geworden.

Ook bij het ingenieursbureau (IB) wordt in 2019 gewerkt aan de ontwikkeling van de afdeling, zodat deze goed mee kan komen met de grote veranderingen op projectgebied. De projectwereld is complexer geworden en de omvang van de investering in grote projecten en programma's stijgt. HDSR ziet dit en wil door middel van talentontwikkeling, professionalisering & duurzaamheid, innovatie en veiligheid als integraal onderdeel in projecten hier op een goede manier in sturen.

De focus in de organisatie, zoals die nu is ingericht, ligt op drie hoofdprocessen: ontwikkeling, beheren/uitvoeren en projectrealisatie. De bedrijfsvoering of staf is ondersteunend in deze drie hoofdprocessen. Het spreekt voor zich dat de beweging niet ophoudt bij de beheer- en ontwikkelafdelingen. Ook de ondersteunde afdelingen zijn in ontwikkeling om de ondersteunde rol op een goede manier in te kunnen vullen.

In control

De nieuwe netwerkinrichting leidt tot vraagstukken die gaan over de inrichting van besluitvormingsprocessen, budgettaire spelregels, planning- en controlcyclus, (budget-) verantwoordelijkheden, sturings- en managementinformatie, de toegevoegde waarde van control, maar ook over een efficiënte wijze van uitvoering kunnen geven van de control taak. We werken gezamenlijk aan het doel: *“Zorgen dat HDSR in Control is en blijft onder veranderende omstandigheden”*. We zijn ‘in control’ als we voorspelbaar zijn. Met deze verbeteringen maken we de organisatie professioneler, efficiënter en zakelijker.

HDSR als aantrekkelijk werkgever

We hebben aandacht voor de human resourceskant (HR). Dit is onder meer de operationele en tactische ondersteuning van management en coördinatoren op het vlak van o.a. verzuimbegeleiding, arbo-interventies, in-, door- en uitstroom, functioneren en beoordelen, ontwikkeling en opleiding. Belangrijk aspect is het werven van nieuw personeel. We zien dat in deze tijden het binnenhalen en vasthouden van goed personeel

een uitdaging is. Dit geldt in hogere mate voor jong personeel. Daarom zijn we gestart met campusrecruitment en halen we meer trainees binnen. Eenmaal binnen zijn we het zogenaamde onboarding aan het verbeteren, zodat de nieuwe medewerker goed wegwijs gemaakt wordt in onze organisatie, en zich vanaf dag 1 betrokken voelt bij de organisatie.

We hebben sinds kort onze eigen vacaturewebsite <https://werkenbijhdsr.nl> waar we werven door middel van verbinding, betrokkenheid en het creëren van emotie. Hiermee geeft HDSR zelf invulling aan de werving in plaats van via bureaus. Daarmee is HDSR zichtbaar als aantrekkelijk werkgever en vooral ook in staat veel sneller, adequater te reageren en professioneler om te gaan met sollicitanten. Onze vacatures zijn niet langer een opsomming van taken en feiten waaraan een sollicitant moet voldoen, maar ze zijn toegeschreven naar wat de rol of functie binnen HDSR zo aantrekkelijk maakt. Ook kijken we naar de toekomst met onze meerjaren strategische personeelsplanning. Gaan er komend jaren mensen met pensioen? Dreigt er iemand uit te vallen? Dan gaan we niet wachten tot het zo ver is, maar springen we structureel tijdig in.

Digitale overheid

In de voorjaarsnota is extra geld voor het op orde houden van onze basis opgenomen. Hiervoor gaan we in 2019 onder meer een hele grote operatie aan om te zorgen dat we eind 2019 ons huidige operating platform Windows 7 vervangen hebben door Windows10. Hiervoor moeten eerst alle applicaties en koppelingen gecheckt op Windows10-bestendigheid en/of naar een passende versie worden gebracht. Belangrijke elementen hierin zijn de benodigde upgrade van ons documentsysteem (DM) en de verbeteringen aan onze systemen voor Geografische informatie GIS). Hiervoor moeten ca. 1,5 miljoen documenten en 1.700 kaartlagen 'opgeruimd' worden.

In het op orde blijven komt ook een constante stroom van collectieve overheidsambities en verplichtingen. Met het besluit van de Unie "Baseline op Orde" (juni 2018) en door overheidsinitiatieven zoals de Omgevingswet en 'NLDigiBeter' (BZK, juli 2018) worden continu eisen op elkaar gestapeld om verder mee te groeien in de Digitale Dienstverlening en Digitale Overheid (Bedrijfsvoering). We moeten daarin meegaan als overheidsorganisatie om op een juiste manier te kunnen blijven functioneren en onze dienstverlening op orde te houden. De eisen op gebied van digitale dienstverlening, informatieveiligheid, open data, digitalisering van werkprocessen et cetera vragen continu kleine uitbreidingsprojecten, en bijblijven met updates van de standaarden, overheid en leveranciers. We zien dat deze druk van buiten en de snelheid waarmee de ontwikkelingen elkaar opvolgen toenemen. We hebben zorg hoe we in onze, reeds grote, opgaven hier invulling aan kunnen geven.

In 2019 wordt verder gewerkt aan het inzichtelijk maken van de bedrijfsprocessen en beheersing om aantoonbaar te voldoen aan de vereisten voor digitale bedrijfsvoering en transparantie. We volgen hierin de benadering van de meeste waterschappen en maken gebruik van Mavim. Ook zijn we bezig met het beter inrichten van de processen rondom dataverzameling en databeheer om te zorgen dat we stevig fundament onder onze data hebben.

We zien dat de digitalisering om ons heen in een snel tempo door gaat. Daardoor is het noodzakelijk om als watersector samen, maar ook binnen de organisatie, blijvend te werken aan het bij blijven in digitaliserende wereld. Belangrijk besef hierbij is ook dat er sprake is van een steil ontwikkelingstraject waarbij niet zozeer de bestaande zaken gedigitaliseerd moeten worden, maar waarbij we een digitale transformatie doormaken die leidt tot nieuwe dienstverlening, nieuwe procesvormen en andere procesvoering.

Kredieten en investeringsbegroting 2019

Algemeen

Het doel van dit hoofdstuk is:

- vaststellen investeringsbegroting 2019, oftewel de jaarschijf 2019;
- autoriseren van de nieuwe kredietvolumes 2019;
- inzicht geven in de investeringsbegroting en kredietvolume per programma.

Naast de reguliere jaarlijkse exploitatie uitgaven voert HDSR investeringsprojecten uit. De omvang van de begrote totale investeringsuitgaven bedraagt in 2019 € 71,5 miljoen. De omvang van de investeringen neemt na 2019 verder af als gevolg van het afronden van projecten rwzi Utrecht en rwzi Leidsche Rijn. De algemene tendens die bij de uitwerking van de Voorjaarsnota 2018 naar voren is gekomen, is dat verlagingen en verhogingen bij de verschillende programma's elkaar in evenwicht houden. De uitzondering daarop is het programma Waterkeringenbeheer, waar een forse verlaging van de verwachte uitgaven te zien is. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door een latere start van de verkenningsfase van het project C-keringen en anderzijds door langere planningen bij het GOP regionale waterkeringen, onder meer als gevolg van de noodzaak tot afstemming met meerdere partijen.

Op het gebied van specifieke projecten is ten opzichte van de Voorjaarsnota 2018 zowel een verhoging van het investeringsniveau te zien op de projecten rwzi-Utrecht en Sterke Lekdijk als een verlaging op het project GHJ. Op totaalniveau is de aanpassing gering (5% lager).

Actualisatie 2019

Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2018 zijn de cijfers voor de jaarschijf 2019 geactualiseerd op basis van de ontwikkelingen en inzichten van het laatste half jaar. De uitkomsten van deze actualisatie zijn terug te vinden in onderstaande tabel.

Investeringsoverzicht 2019 per Thema/ Programma	Totaal krediet*	Nieuw krediet-volume in 2019	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020	Jaarschijf 2021	Jaarschijf 2022
Thema Veiligheid	85.428	1.300	10.940	11.700	14.700	9.800
Programma Waterkeringenbeheer	85.428	1.300	10.940	11.700	14.700	9.800
Thema Voldoende Water	120.286	12.325	12.975	13.990	13.480	8.950
Programma Watersysteembeheer	119.772	9.775	12.575	13.440	12.480	8.350
Programma Beperking gevolgen klimaatverandering	514	2.550	400	550	1.000	600
Thema Gezond Water	74.187	163	14.983	6.650	7.200	6.700
Programma Gezond Water	14.687	-	1.820	650	1.200	700
Programma Zuiveringsbeheer	59.500	163	13.163	6.000	6.000	6.000
Totaal investeringsniveau programma's	279.901	13.788	38.898	32.340	35.380	25.450
Thema Bestuur, Middelen en Maatschappij	5.380	4.510	2.140	1.915	250	235
Programma Bestuur, Middelen en Maatschappij	5.380	4.510	2.140	1.915	250	235
Totaal bedrijfsvoeringsinvesteringen	5.380	4.510	2.140	1.915	250	235
Taakstellend investeringsniveau (exclusief rwzi Utrecht, GHJ, Sterke Lekdijk en KWA+)	285.281	18.298	41.038	34.255	35.630	25.685

Investeringsoverzicht 2019 per Thema/ Programma	Totaal krediet*	Nieuw krediet-volume in 2019	Jaarschijf 2019	Jaarschijf 2020	Jaarschijf 2021	Jaarschijf 2022
rwzi Utrecht	145.630	-	12.600	-	-	-
GHJ	15.125	8.000	2.800	8.100	1.650	1.000
KWA+ fase 1	1.625	8.000	6.400	12.200	12.100	-
Sterke Lekdijk	49.000	-	8.645	10.258	12.276	32.973
Totaal specifieke projecten	211.380	16.000	30.445	30.558	26.026	33.973
Taakstellend investeringsniveau inclusief specifieke projecten	496.661	34.298	71.483	64.813	61.656	59.658

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 1-7-2018

Bedragen zijn in duizenden euro's

Investeringsplafond

In de Voorjaarsnota 2018, jaarschijf 2019, zijn drie investeringsniveaus gepresenteerd:

- het investeringsniveau Programma's van € 42,6 miljoen;
- het investeringsniveau ten behoeve van bedrijfsvoering van € 2,4 miljoen;
- het investeringsniveau Specifieke projecten van € 30,4 miljoen;

Deze tellen op tot een totaal investeringsniveau van € 75,4 miljoen in 2019.

Actualisatie

Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2018 zijn de cijfers voor de jaarschijf 2019 geactualiseerd op basis van de ontwikkelingen en inzichten van het laatste half jaar. De uitkomsten van deze actualisatie zijn onderstaand weergegeven:

- **Een actueel investeringsniveau programma's van € 38,9 miljoen.**

Het programma Waterkeringenbeheer is € 7,6 miljoen verlaagd. Actualisatie en aanscherping van de verschillende projectplanningen zijn aanleiding om het kasritme te verlagen voor de komende jaren. De verschillende projecten die nu onder handen zijn betreffen vaak regionale waterkeringen waar meerdere partijen belangen hebben. Bijvoorbeeld de weg op kade waar afstemming met de wegbeheerder noodzakelijk is om tot een optimale uitvoering te komen. In afgelopen periode is gebleken dat deze afstemming meer tijd kost en tot latere realisatie leidt. Op het gebied van primaire waterkeringen wordt nog in 2018 een aantal extra projecten aan het AB voorgelegd, wat tot een verhoging van de jaarschijf leidt. De verkenningsfase van het project 'verbetering C-kering GHJ' is later gestart, wat tot een lagere jaarschijf leidt.

Het programma Watersysteembeheer is € 2,9 miljoen verhoogd. Binnen het GOP Watersystemen worden diverse kunstwerken eerder gerealiseerd, terwijl gemaal Noord-Linschoten juist een overloop vanuit 2018 kent als gevolg van vergunningsperikelen. Andere verhogingen betreffen de toevoeging van de investeringen voor het vervangen van groot materieel van afdeling Uitvoering en de waterhuishoudkundige isolatie van de NNN gebieden Lange Weide, en de nadere uitwerking van een groot aantal maatregelen in watersysteem De Tol en de bufferzone Achttienhoven-Nieuwkoop. Verlagen binnen het programma zijn er op de watergebiedsplannen Groenraven-Maartensdijk wegens afronding van het project, en het Eiland van Schalkwijk waarvoor meer voorbereiding noodzakelijk is en de piek van de uitgaven naar latere jaren verschuift.

Het programma Beperking gevolgen klimaatverandering is € 0,5 miljoen verlaagd. De combinatie van de onderdelen 'Wateropgave Wateroverlast', 'Wateroverlast Waterberging Willeskop' en 'Omgaan met Wateroverlast oplossen hydraulische knelpunten' blijken bij nadere beschouwing overlap te kennen en er zijn meer voorbereiding en onderzoek noodzakelijk, waarmee de piek van de uitgaven naar latere jaren verschuift.

Het programma Gezond Water is € 0,8 miljoen verhoogd in verband met het vertraging van enkele van de laatste projecten in het project KRW-resultaatverplichting. NVO Lange Vliet wordt in synergie met de KWA aangelegd (uitvoering in 2021); NVO Grechtgade West kent langere besluitvorming en vertraging bij de aannemer; en bij vispassage Inlaat Klein Houtdijk hebben grondzaken met de provincie meer tijd gekost dan verwacht.

Het programma Zuiveringsbeheer is € 1,3 miljoen verlaagd, omdat op basis van inspecties is gebleken dat een deel van het in het GOP geplande onderhoud niet nodig is.

- **Een actueel investeringsniveau bedrijfsvoeringsinvesteringen van € 2,1 miljoen.**

Het investeringsniveau bedrijfsvoeringsinvesteringen is € 0,25 miljoen. verlaagd omdat het huisvestingsproject eerder klaar is dan verwacht; een deel van de uitgaven valt daardoor al in 2018.

- **Een actueel investeringsniveau voor specifieke projecten van € 30,4 miljoen.**

Het investeringsniveau rwzi-Utrecht is verhoogd met € 2,0 miljoen als gevolg van een verwachte overloop vanuit 2018;

Het investeringsniveau GHJ is verlaagd met € 2,5 miljoen door uitstel van het baggerwerk; daarnaast is er overloop van werk aan de kunstwerken uit 2018 en van enkele oeverprojecten naar 2020 als gevolg van samenhang met de keringenopgave;

Het investeringsniveau Sterke Lekdijk is verhoogd met € 2,6 miljoen. Dit komt onder andere doordat ervaring met de projecten wordt opgedaan, waardoor steeds betere inschattingen kunnen worden gemaakt van de momenten en hoogte van de uitgaven. Daarnaast waren de bedragen abusievelijk afgeleid van de momenten en hoogte van de verwachte inkomsten, in plaats van de uitgaven.

Nota bene, het nieuwe project C-keringen 'verbetering C-kering GHJ' is verplaatst van specifieke projecten naar het programma Waterkeringenbeheer.

- **Een totaal investeringsniveau van € 71,5 miljoen.**

Vaststellen investeringsbegroting, jaarschijf 2019

Het algemeen bestuur stelt met het vaststellen van de begroting de jaarschijf 2019 vast voor in totaal € 71,5 miljoen. Dit zijn de geplande uitgaven in 2019 met een taakstellend investeringsniveau.

Kenmerkend voor investeringsprojecten is dat deze elk hun eigen unieke opgave kennen en in de regel niet binnen een kalenderjaar afgerond zijn. De jaarschijven zijn dan ook weliswaar taakstellend, maar moeten altijd in relatie worden gezien met de uitgevoerde werkzaamheden en activiteiten, en het toegekende (meerjarige) krediet.

Autorisatie kredietvolume 2019

Krediettoekenning van de GOP-projecten

De krediettoekenning van deze projecten verloopt via een door het Algemeen Bestuur goedgekeurd grootonderhoudsplan. De looptijd van een GOP is in de regel vijf jaar. Met de introductie van het GOP Watersystemen wordt ervaring opgedaan met een voortrollend GOP met bijstellingsmomenten in de voorjaarsnota en in de begroting.

Op dit moment onderscheiden wij vijf lopende GOP's waaronder de uitloop van een oud GOP:

- GOP Watersystemen (voortrollend sinds 2017; bevat Kunstwerken en Oevers);
- GOP Regionale Waterkeringen;
- GOP Primaire Waterkeringen;
- GOP Zuivering technische werken;
- GOP Kunstwerken 2013-2016 (enkel uitloop).

Nieuw kredietvolume 2019

Met het goedkeuren van de Begroting 2019 autoriseert het algemeen bestuur een nieuw kredietvolume van € 34,3 miljoen voor 2019. Dit bedrag is als volgt verdeeld over de verschillende typen investeringen:

Investeringsstype	Nieuw krediet-volume in 2019
Investerings t.b.v. het uitvoeren van de programma's van het Waterschap	13,8
Bedrijfsvoeringsinvesteringen	4,5
Investerings in specifieke projecten (rwzi Utrecht, GHJ, KWA, Sterke Lekdijk)	16,0
Totaal nieuw kredietvolume	34,3

Bedragen zijn in miljoenen euro's

Dit kredietvolume vormt de basis voor de daadwerkelijke toekenning, via een bestuursvoorstel, van het krediet in 2019. Overeenkomstig de procedure kredieten vindt de krediettoekenning als volgt plaats:

- Indien een krediet is opgenomen in de begroting en het krediet is kleiner dan € 100.000, wordt het krediet toegekend door goedkeuring van de begroting;
- Indien een krediet is opgenomen in de begroting en het krediet is groter dan € 100.000, maar kleiner dan € 1.000.000, wordt het krediet toegekend door het college;
- Indien een krediet is opgenomen in de begroting en het krediet is groter dan € 1.000.000, wordt het krediet toegekend door het algemeen bestuur;
- Indien een krediet niet is opgenomen in de begroting of het doel wijkt grotendeels af van wat in de begroting is opgenomen moet een nieuw krediet toegekend worden door het algemeen bestuur.

Inzicht in kredietvolume en investeringsbegroting 2019 per programma

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Totaal krediet*	Nieuw krediet-volume in 2019	Jaarschijf 2019
Thema Veiligheid	85.428	1.300	10.940
Programma Waterkeringenbeheer	85.428	1.300	10.940
<i>Waterkeringen voldoen aan de normen (wettelijk/provinciaal/HDSR)</i>			
1. GOP regionale waterkeringen	82.377	-	10.000
2. GOP primaire waterkeringen	3.051	200	540
3. Verbetering C-kering GHJ	-	1.100	400
Thema Voldoende Water	120.286	12.325	12.975
Programma Watersysteembeheer	119.772	9.775	12.575
<i>Instandhouden</i>			
4. GOP kunstwerken 2013-2016	14.222	-	450
5. GOP Watersystemen	24.200	-	5.400
6. Vervanging groot materieel UV	-	925	370
<i>Verbeteren</i>			
7. Watergebiedsplan Zegveld en Oud-Kamerik	13.400	-	50
8. Watergebiedsplan Kamerik en Kockengen	17.200	-	1.000
9. Watergebiedsplan Tussen Kromme Rijn en Amsterdam-Rijnkanaal	8.300	-	200
10. Watergebiedsplan Langbroeker Wetering	8.600	-	700
11. Watergebiedsplan Groenraven-Oost en Maartensdijk	6.400	-	50
12. Watergebiedsplan Linschoterwaard	10.800	-	800
13. Raamwaterplan eiland van Schalkwijk	9.000	-	900
14. Raamwaterplan Bodegraven Noord	7.550	-	1.000
15.a Raamwaterplan De Tol (deel 1)	-	3.375	580
15.b Raamwaterplan complexe deelplannen (deel 2)	-	3.700	-
15.c Bufferzone Achttienhoven Nieuwkoop	100	1.500	800
nw. Maatregelen watersysteem NNN-gebieden Lange Weide	-	275	275
Programma Beperking gevolgen klimaatverandering	514	2.550	400
<i>Instandhouden</i>			
16. Wateropgave Wateroverlast (incl. nota ruimte middelen)	514	2.350	250
17. Vidente: voorspellende monitoringstool watersysteem	-	200	150
Thema Gezond Water	74.187	163	14.983
Programma Gezond Water	14.687	-	1.820
<i>Waterkwaliteit (o.a. KRW))</i>			
18. KRW resultaatverplichting 2010-2015	3.726	-	820
19. Duurzame inrichting Kromme Rijn (synergie)	6.761	-	200
20. Oevers KRW 2016-2021	1.400	-	300
21. Vispassage KRW 2016-2021	1.400	-	300
22. Syn. LG KRW 2016-2021	1.400	-	200
Programma Zuiveringsbeheer	59.500	163	13.163
<i>Bouw en verwerving, onderhoud en beheer van rwzi's</i>			
23. GOP Zuiveringstechnische werken	42.700	-	4.700
24. Aansluiten RWZI's Maarsenbroek en Maarssen op RWZI Leidscherijn	16.800	-	8.300
25. Maatregelen doelmatigheidsanalyse rwzi's	-	163	163
Totaal investeringsniveau programma's	279.901	13.788	38.898
Thema Bestuur, Middelen en Maatschappij	5.380	4.510	2.140
Programma Bestuur, Middelen en Maatschappij	5.380	4.510	2.140
<i>Routine - investering Bedrijfsvoering</i>			
26. Modernisering kantoorgebouw	5.380	-	30
27. ICT Basis op orde: Upgrade en vervanging oude applicaties	-	3.000	1.850
28. ICT Vervanging hardware en infrastructuur	-	1.510	260
Totaal bedrijfsvoeringsinvesteringen	5.380	4.510	2.140

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 1-7-2018

Bedragen zijn in duizenden euro's

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Totaal krediet*	Nieuw krediet-volume in 2019	Jaarschijf 2019
Specifieke projecten			
<u>Rwzi Utrecht</u>	145.630	-	12.600
29. RWZI Utrecht nieuwbouw waterlijn &	145.630	-	12.600
30. Herinrichting rwzi Utrecht	-	-	-
<u>GHIJ</u>	15.125	8.000	2.800
31. GHIJ Kunstwerken	1.625	800	600
32. GHIJ Oevers	3.200	5.000	1.200
33. GHIJ Baggeren	10.300	2.200	1.000
<u>KWA+ fase 1</u>	1.625	8.000	6.400
34. KWA stap 1	1.625	8.000	6.400
<u>Sterke Lekdijk</u>	49.000	0 (**)	8.645
35. Amerongen - Wijk bij Duurstede	5.886	-	2.300
36. Salmsteke	2.733	3.300	2.000
37. Culemborgse Veer - Beatrixsluis	2.500	3.043	2.493
38. Salmsteke - Schoonhoven	-	2.600	852
xx. Klaphek - Jaarsveld	-	-	-
xx. Irenesluizen - Culemborgse Veer	-	-	-
xx. Vreeswijk - Klaphek	-	-	-
39. Strategisch team	2.589	-	880
40. Grondaankopen SLD (deel HDSR)	-	-	120
Totaal Specifieke projecten	211.380	16.000	30.445

* Op basis van toegekende kredieten tot en met 1-7-2018

** Het totaalkrediet ad € 49,0 mln. wordt door DB nader verdeeld over de verschillende deelprojecten.

Bedragen zijn in duizenden euro's

Belastingen

Totale belastingopbrengsten 2019

In de Voorjaarsnota 2018 is de lijn voortgezet om toe te groeien naar kostendeekkende tarieven, te sparen voor grote investeringen en het op orde brengen van de reserves. Concrete uitwerking van deze beleidslijn is een stijging van totale belastingopbrengsten ten opzichte van 2018 met 3,6% voor zowel de zuiveringsheffing als de watersysteemheffing: 2,1% voor het opvangen van de inflatie en 1,5% om toe te groeien naar kostendeekkende tarieven en te sparen voor de kostenstijging die voortvloeit uit de ingebruikname van de nieuwe rwzi Utrecht.

Tarieven

De tarieven 2019 worden in december 2018 door het algemeen bestuur vastgesteld. De tarieven komen tot stand door de begrote belastingopbrengsten per categorie om te slaan over het belastingdraagvlak van de verschillende belastingcategorieën. De hoogte van de belastingtarieven wordt dus niet alleen beïnvloed door het begrote niveau van de netto-kosten en de mutaties van de egaliseringsreserves maar ook door de ontwikkeling van de grondslagen: het aantal hectare grond, het aantal ingezetenen, de WOZ-waarde voor Gebouwd en het aantal vervuilingseenheden voor de zuiveringsheffing. Behoudens een stijging van de WOZ-waarde voor de categorie Gebouwd zal voor 2019 het belastingdraagvlak ten opzichte van vorig jaar naar verwachting redelijk stabiel blijven. Op bovenstaande basisgrondslagen heeft ons waterschap zelf geen invloed.

Motie “Belastingoverschot Gebouwd”

Bij de behandeling van de voorjaarsnota in de vergadering van het algemeen bestuur heeft het college de motie “Belastingoverschot gebouwd” overgenomen. Daarin wordt het college verzocht om enerzijds een scherpere raming te maken van de belastingopbrengsten voor deze categorie en anderzijds de extra belastinginkomsten 2017 van deze categorie in mindering te brengen op de voorgenomen belastingopbrengsten in de komende jaren zodat er in de periode 2019-2022 sprake is van een geleidelijke tariefontwikkeling. Vooralsnog is in deze begroting rekening gehouden met de belastingopbrengst voor de categorie Gebouwd conform de voorjaarsnota. De extra belastinginkomsten 2017 wordt door het college betrokken bij het voorstel voor het belastingtarief in december. Omdat het belastingdraagvlak voor deze categorie, door het beschikbaar komen van de stijging van de WOZ-waarden per gemeente, pas in het 4^e kwartaal kan worden ingeschat is nu niet goed mogelijk om een realistische verdeling van de extra belastingopbrengsten aan het algemeen bestuur voor te stellen. Op basis van de nu beschikbare informatie (zie 2^e bestuursrapportage 2018) worden er ook voor 2018 meeropbrengsten voor verschillende belastingcategorieën verwacht. Over deze indicaties bestaat in december wellicht voldoende zekerheid om ook die effecten in het voorstel voor de belastingtarieven te verwerken.

Als de in december vastgestelde tarieven leiden tot andere belastingopbrengsten dan in deze begroting opgenomen dan worden de afwijkingen, net als vorig jaar voor de categorie Ongebouwd, verwerkt in een begrotingswijziging.

Kwijtschelding

In de berekening van de tarieven blijven we de lijn volgen van voorgaande jaren. Dit betekent dat we rekening houden met het kwijtscheldingsbeleid dat door gemeenten wordt toegepast.

Belastingopbrengsten begroting 2019 en vaststelling tarieven

Netto bijdrage per belastingcategorie	Begroting 2018	Begroting 2019	Stijgings- percentage
Belastingopbrengsten			
Watersysteemheffing ingezetenen	21.847	22.633	3,6%
Watersysteemheffing overig ongebouwd	4.815	4.988	3,6%
Watersysteemheffing natuur	59	61	3,6%
Watersysteemheffing gebouwd	29.505	30.567	3,6%
Zuiveringsheffing woningen en bedrijven	62.590	64.843	3,6%
Totaal netto bijdrage	118.815	123.092	3,6%
Watersysteemheffing gebouwd	56.225	58.249	3,6%
Zuiveringsheffing woningen en bedrijven	62.590	64.843	3,6%
Totaal netto bijdrage	118.815	123.092	3,6%

Bedragen zijn in duizenden euro's

De begrote belastingopbrengsten 2019 zijn, in lijn met de Voorjaarsnota 2018, voor beide heffingen 3,6% hoger dan de geraamde belastingopbrengsten 2018. Deze stijging van de tarieven bestaat uit een gewogen gemiddelde inflatiecorrectie van 2,1% en 1,5% opslag voor kostendekkendheid voor de watersysteemheffing en 1,5% opslag voor het sparen voor de zuiveringsheffing.

Paragrafen

Verantwoording van ons waterschap

Conform de Bepalingen Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW) artikel 4.11 bestaat de begroting buiten het programmaplan uit afzonderlijke paragrafen. In deze paragrafen staan de uitgangspunten en de hoofdlijnen van het beleid met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten. Ook de financiële gevolgen van het beleid zijn vastgelegd. De paragrafen zijn:

1. Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar en meerjarenbegroting
2. Uitgangspunten
3. Kostentoedeling
4. Reserves en voorzieningen
5. Weerstandvermogen
6. Waterschapsbelasting en tarieven
7. Financiering
8. EMU saldo
9. Incidentele baten en lasten
10. Verbonden partijen

Algemeen

Conform de Bepalingen Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW) artikel 4.11, dient de begroting buiten het programmaplan te bestaan uit afzonderlijke paragrafen waarin zijn vastgelegd de uitgangspunten, de hoofdlijnen van het beleid met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, alsmede de financiële gevolgen van dat beleid.

Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar en meerjarenbegroting 2019

De ontwikkelingen ten opzichte van de Begroting 2018 zijn op hoofdlijnen verwerkt in de Voorjaarsnota 2018 en nu zijn die uitgewerkt in deze Begroting 2019. De voornaamste ontwikkelingen zijn de indexering, de actualisatie van de afschrijvingslasten, de bijstelling van de rentelasten door de herziening van de leningenportefeuille en de verwerking van de ambities die in de voorjaarsnota zijn toegelicht.

De actualisatie van de kosten (in 2019 is gemiddeld 2,1% voor inflatie gerekend en in 2020 en verder 1,5%) en opbrengsten (stijging in 2019 met 3,6% en daarna 1,5%) geven het volgende beeld voor de periode 2019-2022. In dit beeld zijn ten opzichte van de voorjaarsnota een aantal aanpassingen van het kostenniveau verwerkt die leiden tot andere mutaties van de egalisereserves dan in de voorjaarsnota weergegeven. De cao leidt tot € 300.000 hogere personeelskosten dan in de voorjaarsnota was voorzien. Ook wordt vanaf 2020 een bedrag van € 200.000 extra opgenomen voor de stimuleringsregeling Klimaatadaptatie in de Stad. Deze posten zorgen voor een structurele verhoging van het netto-kostenniveau. Tegenover deze stijging leiden incidentele voordelen in 2019 tot een daling van de netto-kosten. Van deze incidentele posten is er in onderstaand overzicht vanuit gegaan dat deze in enkele jaren verdwijnen. Dit moet in de komende begrotingen worden gezien.

Meerjarenbegroting 2019-2022

Begroting 2019 Verdeling watersysteem- en zuiveringsheffing	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Netto-lasten (incl. mutaties bestemmingsreserves)					
Watersysteemheffing	59.134	61.177	62.918	64.431	64.534
Zuiveringsheffing	56.413	58.102	59.601	59.618	59.569
Totaal netto-lasten	115.547	119.279	122.519	124.049	124.103
Belastingopbrengsten					
Watersysteemheffing	56.225	58.249	59.123	60.010	60.910
Zuiveringsheffing	62.590	64.843	65.816	66.803	67.805
Totaal belastingopbrengsten	118.815	123.092	124.939	126.813	128.715
Mutaties egalisereserves					
Watersysteemheffing	-2.909	-2.927	-3.795	-4.421	-3.624
Zuiveringsheffing	6.177	6.741	6.215	7.185	8.236
Totaal mutaties egalisereserves	3.268	3.814	2.420	2.764	4.612
Resultaat					
Watersysteemheffing	0	0	0	0	0
Zuiveringsheffing	0	0	0	0	0
Totaal resultaat	0	0	0	0	0

Bedragen zijn in duizenden euro's

In de jaren 2019 – 2022 worden voor de watersysteemheffing onttrekkingen aan de egalisereserves gedaan om te komen tot sluitende begrotingen. Deze onttrekkingen worden in 2020 en 2021 groter doordat de netto-kosten harder stijgen dan de belastingopbrengsten. Indexering op de belastingopbrengsten van 1,5% is voor de watersysteemheffing onvoldoende om het stijgende kostenniveau op te vangen. Daarbij moet worden aangetekend dat de ontwikkeling van bovenstaand kostenniveau wordt gedempt doordat aflopend incidenteel beleid een verlagend effect heeft. Tevens dient te worden opgemerkt dat de toename van de kosten van het watersysteem, door onontkoombare ontwikkelingen zoals klimaatverandering (Onderzoek kosten waterbeheer), nog niet (volledig) in deze meerjarenraming is verwerkt. Door gelijkblijvende kosten en stijgende belastingopbrengsten voor de zuiveringsheffing groeit jaarlijks de dotatie aan de egalisereserve.

Uitgangspunten en normen

In de Voorjaarsnota 2018 is het financieel kader voor de jaren 2019 tot en met 2022 opgenomen. De beleidslijn van een gelijkmatige tariefontwikkeling en het streven naar kostendekkende tarieven zijn leidend en vormen het bovenliggend kader. Voor de watersysteemheffing wordt dit de komende jaren ingevuld met een tariefopslag van 1,5% boven het indexcijfer. Dit geldt voor de watersysteemheffing voor de periode tot 2022 (afhankelijk van belastingcategorie). Voor de zuiveringsheffing geldt alleen voor 2019 nog een opslag van 1,5% als laatste jaar van het spaarmodel voor het absorberen van de extra kosten van de rwzi Utrecht uit de bestemmingsreserve.

De salarislasten eigen personeel zijn in deze begroting berekend op het niveau van 2019 de aanpassingen op basis van de nieuwe cao. Deze cao werkte met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2018 door. In de begroting voor 2019 zijn hogere kosten voor personeel begroot dan in de Voorjaarsnota 2018. Dit komt door een hogere loonstijging voor 2018 in de cao dan in de begroting van 2018. Vanaf 2019 zijn de personeelskosten daarom structureel met € 300.000 naar boven bijgesteld. Op de overige kosten en opbrengsten is voor 2019 een stijging van 2,5% t.o.v. begrotingsjaar 2018 verwerkt. Voor 2020 en verder is in de meerjarenbegroting gerekend met een indexering van 1,5%, zowel op personeelskosten als op de overige kosten en opbrengsten. Kapitaallasten zijn niet geïndexeerd.

Kostentoedeling

De kosten en opbrengsten worden geregistreerd op zogenaamde kostendragers. Deze kostendragers zeggen iets over het te realiseren doel van de bestede middelen en zijn te onderscheiden in twee soorten: kostendragers waarvan de kosten direct volledig aan een bestuurlijk programma worden toegerekend en kostendragers die bijdragen aan de doelrealisatie op verschillende programma's, de indirecte kostendragers. De kosten op de laatstgenoemde worden via de verhouding van de begrote uren verdeeld naar de directe kostendragers en op die wijze verdeeld over de programma's.

Ook ten behoeve van de berekening van de belastingtarieven wordt gebruik gemaakt van de kostendragers. De (deels toegerekende) kosten en opbrengsten op de directe kostendragers worden via een verdeelsleutel verdeeld naar de zuiveringsheffing en de watersysteemheffing. Via de huidige kostentoedelingsverordening (vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur d.d. 4 oktober 2017) wordt binnen de watersysteemheffing de verdeling van de toegerekende netto-kosten naar de verschillende belastingcategorieën gemaakt. De netto-kosten van de zuiveringsheffing komen volledig ten laste van de belastingplichtigen voor deze belastingcategorie. Op basis van de netto-kosten en eventuele inzet van de tariefegalisatiereserve wordt het totale bedrag per belastingcategorie bepaald dat via het belastingtarief moet worden opgehaald.

Reserves en voorzieningen

In 2017 is de nota Reserves en Voorzieningen geactualiseerd. In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen op basis van de nieuwe beleidsregels.

Reserves

De reserves worden weergegeven in drie onderdelen: de algemene reserves, de bestemmingsreserves tariefegalisatie en de overige bestemmingsreserves.

Algemene reserves	Stand 1-1-2019	Overheveling naar ER *	Stand 31-12-2019
Watersysteemheffing	9.873	873	9.000
Zuiveringsheffing	9.873	873	9.000
Totaal Algemene reserves	19.746	1.746	18.000

* Overheveling naar Bestemmingsreserve tariefegalisatie

Bedragen zijn in duizenden euro's

De omvang van algemene reserves is bij de jaarrekening van 2017 vastgesteld op basis van de uitgangspunten van de nota Reserves en Voorzieningen. Op basis van de huidige risico's en de maximale ratio van 2,0 bedraagt het benodigde weerstandsvermogen € 18,0 miljoen (zie de paragraaf weerstandsvermogen). In deze begroting wordt daarom uitgegaan van een overheveling van € 1,746 miljoen naar de egalisereserves. Conform de nota Reserves en Voorzieningen vindt deze overheveling plaats bij de eerstvolgende jaarrekening.

Bestemmingsreserves tariefegalisatie	Stand 1-1-2019*	Overheveling van AR **	Storting 2019	Onttrekking 2019	Stand 31-12-2019
Watersysteemheffing Ingezetenen	691	340	0	1.226	-194
Watersysteemheffing Overig Ongebouwd	-2.125	86	0	1.068	-3.107
Watersysteemheffing Natuur	0	1	0	0	0
Watersysteemheffing Gebouwd	6.442	445	0	633	6.254
<i>Subtotaal Watersysteemheffing</i>	<i>5.008</i>	<i>873</i>	<i>0</i>	<i>2.927</i>	<i>2.954</i>
Zuiveringsheffing	16.843	873	6.741	0	24.457
Totaal bestemmingsreserves tariefegalisatie	21.851	1.746	6.741	2.927	27.411

* In de stand per 1-1-2019 is gebaseerd op de jaarrekening van 2017 en de begroting van 2018 inclusief de 1^e, 2^e en 3^e begrotingswijziging van 2018.

** Overheveling van Algemene Reserve

Bedragen zijn in duizenden euro's

In 2019 worden verschillende mutaties van de bestemmingsreserves tariefegalisatie begroot. Vanuit de Algemene Reserves vindt er een overheveling plaats omdat deze hoger is dan het benodigde weerstandsvermogen. Voor de watersysteemheffing wordt het over te hevelen bedrag verdeeld conform de percentages uit de huidige kostentoedelingsverordening.

In de beginstand van 2019 zijn de voordelen op de belastingopbrengsten die in de begrotingswijzigingen van 2018 verwerkt. Voor de zuiveringsheffing is in 2019 op basis van de begrote netto-kosten en belastingopbrengsten een storting van ruim € 6,7 begroot en aan de kant van de watersysteemheffing, waar de begrote belastingopbrengsten nog lager zijn dan de begrote netto-kosten, vinden onttrekkingen plaats die in totaal € 2,927 miljoen bedragen.

Overige bestemmingsreserves	Stand 1-1-2019*	Storting 2019	Onttrekking 2019	Stand 31-12-2019
Gekanaliseerde Hollandsche IJssel	37.979	1.440	1.753	37.666
rwzi Utrecht	16.404	6.735	3.500	19.639
Verkiezingen	935	320	1.255	0
Waterbeheer 900 jaar	175	25	0	200
Transitie	2.690	0	590	2.100
ICT	0	0	0	0
Huisvesting	4	0	0	4
Omgevingswet	470	0	470	0
Verplichting groen/blauwe diensten	326	0	268	59
HWBP-projecten	455	0	0	455
KWA Verdieping Nieuwe Waterweg	2.750	0	0	2.750
Restauratie Woerdersluis	0	250	0	250
Totaal overige bestemmingsreserves	62.188	8.770	7.835	63.123

* In de stand per 1-1-2019 is gebaseerd op de jaarrekening van 2017 en de begroting van 2018 inclusief de 1e, 2e en 3e begrotingswijziging van 2018

Bedragen zijn in duizenden euro's

Bestemmingsreserve Gekanaliseerde Hollandse IJssel

De reserve is ingesteld in 2013 uit de ontvangen bijdrage van Rijkswaterstaat voor de taakoverdracht van de Gekanaliseerde Hollandse IJssel. Aan de reserve wordt in 2019 € 1,440 miljoen rente toegerekend. De kosten van € 1,753 miljoen in het kader van beheer en onderhoud van de GHJ en de uit te voeren baggerwerkzaamheden worden in 2019 ten laste van deze bestemmingsreserve gebracht.

Bestemmingsreserve rwzi Utrecht

De reserve is in 2013 ingesteld ter dekking van de toekomstige investering in de nog te bouwen rwzi Utrecht. Aan deze reserve wordt jaarlijks vanuit de belastingopbrengsten een dotatie gedaan waarvoor in de periode 2015 tot en met 2019 jaarlijks de belastingopbrengsten met 1,5% extra zijn verhoogd. In 2019 wordt € 6,735 miljoen gestort in de bestemmingsreserve. In 2019 vindt ook, voor het eerst, een onttrekking aan deze bestemmingsreserve plaats. De ingebruikname van de rwzi Utrecht, verwacht in het eerste kwartaal van 2019, leidt tot € 3,5 miljoen hogere kosten en die worden ten laste van de bestemmingsreserve gebracht. Onderdeel van deze kosten zijn de eenmalige sloopkosten van € 2,0 miljoen.

Bestemmingsreserve verkiezingen

De reserve is in 2013 ingesteld ter dekking van de kosten van de verkiezingen die eens per 4 jaar worden gehouden. Op basis van het besluit van het algemeen bestuur op 2 juli 2014 wordt ook in 2019 de jaarlijkse storting van € 320.000 gedaan. In 2019 vinden de verkiezingen plaats en worden ook de gerealiseerde kosten ten laste van de bestemmingsreserve gebracht. Dit leidt tot een onttrekking van € 1,255 miljoen en daarmee is de reserve ook leeg. Vanaf 2020 wordt deze jaarlijks weer gevuld voor de verkiezingen in 2023.

Bestemmingsreserve Waterbeheer 900 jaar

De reserve is in 2015 ingesteld ter dekking van de kosten van de activiteiten rond 900 jaar waterbeheer in 2022. In totaal is er voor deze activiteiten jaarlijks een budget van € 50.000, waarvan de helft in de exploitatie wordt uitgegeven en het restant in de reserve wordt gestort.

Bestemmingsreserve Transitie

Uit deze reserve wordt in 2018 t.b.v. de noodzakelijke uitbreiding als gevolg van de gegroeide projectenorganisatie een bedrag onttrokken van € 590.000.

Bestemmingsreserve ICT

Voor het op orde houden van de ICT omgeving wordt in 2018 het resterende bedrag van de bestemmingsreserve ingezet. Vanaf 2019 is er derhalve geen dekking meer voor ICT-kosten uit deze reserve.

Bestemmingsreserve Huisvesting

In 2018 wordt de verbouwing van het pand Poldermolen 2 afgerond. De bestemmingsreserve wordt in 2018 bijna volledig ter dekking van extra (tijdelijke) huisvestingskosten ingezet.

Bestemmingsreserve Omgevingswet

In 2016 is een nieuw intern programma gestart: de implementatie van de Omgevingswet. De Omgevingswet bundelt wetgeving en regels voor ruimte, wonen, infrastructuur, natuur en water. Om de invoering af te ronden wordt in 2019 € 470.000 aan deze reserve onttrokken.

Bestemmingsreserve Groen/Blauwe diensten

Deze reserve is ingesteld ten laste van het jaarrekeningresultaat 2016 voor cofinanciering van groen/blauwe diensten door de Stichtse Rijnlanden aan externe partijen (agrarische collectieven). Met het vormen van deze bestemmingsreserve kunnen voor dit doel bestemde bedragen worden gemuteerd. De bijdragenregeling heeft een looptijd van 2016 tot 2021. Voor 2019 worden voor € 268.000 aan kosten uit deze bestemmingsreserve gedekt.

Bestemmingsreserve HWBP-projecten

Deze bestemmingsreserve is bij de jaarrekening van 2017 ingesteld en gevuld met het positieve saldo van het voorverkenningstraject "Project Overstijgende Verkenning Dijkversterking Centraal Holland". Deze reserve is specifiek ingesteld voor het opvangen van onvoorziene lasten verbonden aan HWBP projecten, die door HDSR worden uitgevoerd. Voor 2019 zijn dergelijke lasten niet voorzien en is geen onttrekking begroot.

Bestemmingsreserve KWA Verdieping Nieuwe Waterweg

In het boekjaar 2018 wordt een afkoopsom van het Havenbedrijf Rotterdam ontvangen van € 2,75 miljoen. Het havenbedrijf heeft de Nieuwe Waterweg verdiept en daardoor zal in de toekomst de KWA vaker en langduriger moeten worden ingezet. Deze afkoopsom is bedoeld als compensatie voor de extra kosten die uit de extra inzet voortvloeien, zowel bij Hoogheemraadschap van Rijnland als bij ons waterschap. Deze bestemmingsreserve wordt bij de jaarrekening van 2018 ingesteld en met de eenmalige afkoopsom gevuld. Onttrekkingen zullen plaatsvinden als de extra inzet van de KWA daadwerkelijk plaatsvindt.

Bestemmingsreserve Woordersluis

Conform de door het algemeen bestuur vastgestelde Voorjaarsnota 2018 is in deze begroting rekening gehouden met de kosten die voortvloeien uit de restauratie van de Woordersluis in Spaarndam. De Woordersluis is nu nog in eigendom van HDSR maar wordt in de toekomst aan het Hoogheemraadschap van Rijnland overgedragen. Ons waterschap draagt de kosten van de restauratie. Deze bestemmingsreserve wordt bij de jaarrekening van 2018 ingesteld en in 2019 tot en met 2022 wordt jaarlijks een bedrag van € 250.000 aan deze reserve toegevoegd. Omdat voor de uitvoering van het project een bruto-krediet dat groter is dan € 1,0 miljoen vindt de toekenning van dit krediet te zijner tijd plaats door het algemeen bestuur.

Voorzieningen

Overzicht voorzieningen

Voorzieningen	Stand 1-1-2019*	Storting 2019	Onttrekking 2019	Stand 31-12-2019
Uitkeringen voormalig bestuursleden	136	0	0	136
Uitkeringen voormalig personeel	484	0	300	184
Voorziening PBB	467	0	0	467
Baggeren en saneren waterlopen	0	0	0	0
Toestandsafhankelijk watersysteemonderhoud	4.751	3.314	5.440	2.625
Groot onderhoud Poldermolen 2	0	210	150	60
Groot onderhoud Poldermolen 3	0	0	0	0
Groot onderhoud Dijkhuis Jaarsveld	179	49	100	128
Totaal voorzieningen	6.017	3.573	5.990	3.600

* Stand 1-1-2019 is gebaseerd op de Jaarrekening 2017 en de Begroting 2018

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting

Uitkeringen voormalig bestuursleden

Voor de uit te betalen pensioenen ten behoeve van (voormalige) bestuursleden wordt periodiek de toekomstige verplichting door een actuaris berekend en zo nodig wordt de voorziening op de hoogte van de berekening aangepast. De voorziening is gebaseerd op de contante waarde van de toekomstige verplichtingen.

Uitkeringen voormalig personeel

Deze voorziening wordt aangehouden voor nog te betalen bedragen aan voormalig personeel. De omvang van de voorziening wordt jaarlijks opnieuw berekend. In 2019 zal een bedrag van € 300.000 worden onttrokken voor gereserveerde verplichtingen.

Voorziening PBB (persoonsgebonden basis budget)

Het doel van het persoonsgebonden basis budget (PBB) is met plezier werken in je huidige en toekomstige functie. Medewerkers in de sector waterschappen kunnen vanaf 1 januari 2016 dit budget van €5.000 inzetten voor opleidingen of andere activiteiten die nodig zijn voor ontwikkeling, loopbaan en vitaliteit. Per jaar wordt een bedrag van € 1.000 per medewerker gereserveerd. Indien dit bedrag in een jaar niet wordt uitgegeven dan wordt dit gestort in deze voorziening. Indien er in een jaar meer dan € 1.000 per medewerker wordt uitgegeven zal dit meerdere aan deze voorziening worden onttrokken.

Baggeren

De voorziening is ingesteld voor de uitvoering van achterstandsbaggerwerkzaamheden.

Door de invoering van het toestandsafhankelijk maaien en baggeren zal de bestaande voorziening worden afgebouwd.

Toestandsafhankelijk watersysteemonderhoud

In januari 2015 heeft het algemeen bestuur ingestemd met het GOP maaien en baggeren en het instellen van de voorziening Toestandsafhankelijk watersysteemonderhoud. De mutaties op deze voorziening zijn conform het GOP in de begroting opgenomen.

Groot onderhoud Kantoor Poldermolen 2

De jaarlijkse dotatie aan de voorziening voor groot onderhoud Poldermolen 2 is gebaseerd op het onderhoudsplan waarvoor op dit moment herijking plaatsvindt. Na de verbouwing worden voor 2019 weer reguliere onderhoudskosten verwacht en daarvoor is een onttrekking opgenomen van € 150.000.

Groot onderhoud Kantoor Poldermolen 3

Het kantoorpand aan Poldermolen 3 is niet meer in gebruik en wordt verkocht. Voor 2019 wordt daarom geen mutatie van de voorziening begroot. Eventuele kosten voor klein onderhoud ten behoeve van de verkoop van het pand worden gedekt uit exploitatiebudgetten.

Groot onderhoud Dijkhuis Jaarsveld

De jaarlijkse dotatie aan de voorziening voor groot onderhoud Dijkhuis Jaarsveld is gebaseerd op het onderhoudsplan waarvoor op dit moment herijking plaatsvindt. Voor 2019 worden de onderhoudskosten ingeschat op € 100.000 en die worden gedekt uit een onttrekking aan de voorziening.

Weerstandsvermogen

Inleiding

Onder weerstandsvermogen wordt verstaan:

Het weerstandsvermogen is het vermogen van een waterschap om financiële tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat de normale bedrijfsvoering wordt aangetast.

Waterschappen met voldoende weerstandsvermogen kunnen voorkomen dat grote financiële tegenvallers zich direct vertalen in een tariefstijging.

Risicomanagement

Het beleid dat HDSR voert ten aanzien van risicomanagement is vastgelegd in de “Beleidsnota Weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen 2017-2023”. In deze nota is de werkwijze vastgelegd en zijn de uitgangspunten bepaald ten aanzien van weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen. Op basis van dit beleidsstuk is de paragraaf weerstandsvermogen opgesteld.

HDSR acht het noodzakelijk om risico's inzichtelijk te hebben, daarom wordt twee keer per jaar een risico-inventarisatie uitgevoerd. Het actuele risicoprofiel komt tot stand door interviews met betrokkenen. Hierbij wordt het softwareprogramma NARIS® (Nederlands Adviesbureau Risicomanagement-Informatie Systeem) gebruikt. Op hoofdlijnen zijn de risico's op drie manieren te clusteren. Deze clustering is als volgt:

1) Strategische/ tactische risico's

Dit betreffen de risico's die het bestuur raken, oftewel de risico's die met de lange-termijndoelstellingen van het waterschap te maken hebben. Dit zijn zowel interne als externe risico's. Grote proces- en projectrisico's vallen hier ook onder.

2) Compliance- en verslaggevingsrisico's

Dit betreft risico's die samenhangen met het voldoen aan de wet- en regelgeving en risico's die samenhangen met het tijdig en juist rapporteren aan interne en externe belanghebbenden.

3) Operationele risico's

Deze zijn onder te verdelen in projectrisico's; procesrisico's (uit de reguliere bedrijfsvoering); en veiligheidsrisico's (hiervoor is een aparte calamiteitenplan). Voor het weerstandsvermogen zijn alleen de grote risico's relevant, die mogelijk niet binnen het project of proces opgevangen kunnen worden.

In totaal zijn 75 risico's in beeld gebracht en gekwantificeerd door de afdelingen. Aan de hand van de gegevens hierover is een risicosimulatie uitgevoerd. De grootste risico's van HDSR liggen in de projectensfeer bij de projecten Gekanaliseerde Hollandse IJssel, het GOP Regionale Keringen en de rwzi Utrecht. De grootste compliance risico's liggen op het gebied van de belastingverordening. De grootste procesrisico's betreffen prijsstijgingen en aansprakelijkheidsstellingen.

Benodigde weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit wordt gevormd door de omvang van de middelen en de mogelijkheden waarover het waterschap beschikt of kan beschikken, waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden. De benodigde weerstandscapaciteit is het bedrag dat nodig is om alle risico's financieel af te dekken. Het gaat dan om de (rest)risico's waarvoor binnen de projecten of programma's geen (kostenefficiënte) maatregelen zijn of kunnen worden getroffen. De laatste actualisatie van het risicoprofiel is uitgevoerd in de zomer van 2018. Daaruit volgt dat het voor 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 9,0 mln. Sinds het jaarverslag 2017 zijn veruit de meeste risico's gelijk gebleven of in meer of mindere mate kleiner geworden. De benodigde weerstandscapaciteit is ten opzichte van het jaarverslag 2017 met € 0,9 mln. gedaald en is dus ruim 10% afgenomen.

Voorbeelden van afnemende risico's zijn de gunstige uitspraak van de raad van arbitrage in het conflict met de aannemer van het baggerwerk van de GHJ; de afnemende risico's op ICT-gebied door het stapsgewijs verbeteren van het applicatielandschap; en de ingezette maatregelen i.r.t. peilsturing na het faillissement van de vorige uitvoerend aannemer. Nieuwe risico's zijn schaars en betreffen enkel onzekerheden rondom kosteninschattingen en een aansprakelijkheidsstelling.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit wordt gevormd door de omvang van de middelen (en de mogelijkheden om deze te genereren) waarover het waterschap beschikt of kan beschikken, waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden. De algemene reserves (watersysteem en zuivering) vormen het beschikbare weerstandsvermogen. De algemene reserve wordt gevoed uit het resultaat van het voorafgaande jaar; een besluit hierover wordt genomen bij behandeling van deze jaarrekening door het algemeen bestuur.

Omvang en beoordeling van de weerstandscapaciteit medio 2018

Onderstaande tabel geeft de beschikbare weerstandscapaciteit vóór eventuele bestemming van het resultaat en de reserves door het algemeen bestuur.

Algemene reserves	Stand ultimo 2017
Watersysteem	9.873.000
Zuivering	9.873.000
Totaal algemene reserve	19.746.000

Ratio weerstandsvermogen: relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Het weerstandsvermogen is de mate waarin de organisatie in staat is middelen vrij te maken (weerstandscapaciteit) om onverwachte financiële tegenvallers (risico's) op te vangen. De ratio weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de benodigde en de beschikbare weerstandscapaciteit.

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, wordt gekeken naar de verhouding tussen de gewenste weerstandscapaciteit (op basis van de financieel gekwantificeerde risico's) en de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van de berekening vormt het weerstandsvermogen, zoals hieronder weergegeven. Deze berekening is gebaseerd op de stand van de algemene reserves conform jaarrekening 2017.

$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{\text{€ 19,7 mln.}}{\text{€ 9,0 mln.}} = 2,19$

Zoals in de "Beleidsnota Weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen 2017-2023" is vastgesteld, waarderen we de ratio weerstandsvermogen volgens onderstaande normtabel. HDSR streeft naar een 'ruim voldoende' weerstandsvermogen, zo dicht mogelijk bij 2,0.

Normtabel

Weerstand velden		
Waarderingcijfer	Ratio	Betekenis
A	> 2.0	Uitstekend
B	1.4 – 2.0	Ruim voldoende
C	1.0 – 1.4	Voldoende
D	0.8 – 1.0	Matig
E	0.6 – 0.8	Onvoldoende
F	< 0.6	Ruim onvoldoende

Op basis van de vastgestelde norm blijkt dat de ratio weerstandsvermogen van HDSR op dit moment hoger is dan noodzakelijk. Een beschikbare weerstandscapaciteit van € 18,0 miljoen zou precies voldoen aan de gewenste ratio van 2,0. Dit houdt in dat de ruimte bestaat om € 1,7 miljoen vanuit de algemene reserves, toe te laten vloeien naar de egalisatiereserves. Mutaties in de reserves vinden plaats bij vaststelling van de jaarrekening. Indien de ratio op dat moment niet gewijzigd is, kan worden besloten dit ten uitvoer te brengen.

Financiering

Wet- en regelgeving

Het treasurybeleid van De Stichtse Rijnlanden is vastgelegd in de verordening “beleids – en verantwoordingsfunctie Waterschap HDSR” en in het “treasurystatuut”. Ons beleid is gericht op het financieren van activiteiten tegen zo laag mogelijke financieringskosten, waarbij de renterisiconormen worden beheerst en binnen de hiervoor geldende normen wordt geacteerd.

De uitoefening van de financieringsfunctie vindt uitsluitend plaats voor de taken die in de regelgeving zijn opgedragen. Het waterschap financiert zijn taakuitoefening met eigen vermogen (reserves) en vreemd vermogen (leningen en rekening-courant).

Op basis van de begroting 2019 heeft De Stichtse Rijnlanden te maken met een structurele financieringsbehoefte. Dit wordt veroorzaakt door voorgenomen investeringsplannen en aflossingsverplichtingen op de lopende leningen. De treasuryfunctie draagt zorg voor het aantrekken van voldoende financiële middelen om aan alle verplichtingen te voldoen. Hierbij moet worden voorkomen dat overschotten ontstaan. Dit aantrekken van financiële middelen moet tegen zo laag mogelijke kosten (rente) plaatsvinden en risico's moeten binnen de afgesproken normen (o.a. wet Fido en treasurystatuut) blijven.

Ontwikkelingen en rentevisie

In het jaar 2018 is de rente op de kapitaalmarkt (leningen met een looptijd langer dan 1 jaar) op een historisch laag niveau gebleven. Begin 2018 bedroeg de rente op de kapitaalmarkt voor een lening met een rentevaste periode (fixe) van 30 jaar tot 40 jaar ongeveer 2,10%. Per 31 juli 2018 bedraagt de rente op de kapitaalmarkt voor een lening met een rentevaste periode (fixe) van 30 jaar tot 40 jaar ongeveer 1,90%.

Op basis van informatie vanuit de bankwereld en eigen waarneming wordt getracht de renteverwachting te bepalen. Dit blijft moeilijk te voorspellen door economische en internationale ontwikkelingen. De basis van onze rentevisie vormt de renteverwachting over 12 maanden van de zes grote Nederlandse banken. Daarnaast adviseert het adviesbureau Thésor ons over relevante rente ontwikkelingen. De verwachting is dat de Europese Centrale Bank (ECB) aan het eind van 2019 ruimte ziet te stoppen met het opkoopprogramma van staatsobligaties. Hierdoor zal de kapitaalmarktrente naar verwachting licht gaan stijgen. De in rekening gebrachte rente op het rekening-courant krediet van De Stichtse Rijnlanden en van de langlopende leningen blijft onveranderd laag.

Op grond van bovenstaande is bij het opstellen van de begroting 2019 voorzichtigheidshalve rekening gehouden met een rente van 2,50% voor nieuw aan te trekken langlopende leningen met een rentevast periode (fixe) van 30 jaar. De verwachting is dat binnen het genoemde percentage de benodigde financieringsmiddelen kunnen worden aangetrokken.

De rente die in rekening wordt gebracht op het rekening-courant krediet bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB Bank) is gebaseerd op de geldmarktrente (rente met een looptijd van maximaal 1 jaar). De geldmarktrente is al een aantal jaren laag, waardoor het voorlopig aantrekkelijk blijft zoveel mogelijk in de financieringsbehoefte te voorzien door middel van financiering met kort geld (binnen de kaders van de Wet FIDO). In juni 2018 bedroeg de debetrente voor de rekening-courant bij de NWB bank 0,10%.

De financiering van de activiteiten is gebaseerd op integrale financiering. De totale financieringsbehoefte van het waterschap is de graadmeter. Er wordt pas een langlopende geldlening aangetrokken als de kasgeldlimiet dreigt te worden overschreden. De uiteindelijke keuze voor een looptijd hangt af van de actuele renteomstandigheden op het moment van afsluiten van de lening en de inpasbaarheid van deze looptijd in de bestaande langgeldleningenportefeuille. Om een te risicovolle financieringspositie te voorkomen zijn wettelijke normen vastgelegd voor de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Renterisico's

In 2017, 2018 en 2019 is, voornamelijk door de RWZI Utrecht, een hoog investeringsniveau begroot. Dit leidt tot een extra financieringsbehoefte, aangezien deze bedragen niet vanuit de operationele kasstroom kunnen worden opgebracht. Om tijdig te anticiperen en de renterisico's te beheersen is begin 2017 een plan van aanpak door het college vastgesteld op welke wijze de financiering en de verlaging van het renterisico worden ingevuld. In dit plan zijn financieringsmogelijkheden en voorfinancieringsfaciliteiten opgenomen die De Stichtse Rijnlanden én flexibiliteit én minimale renterisico's geven op welke wijze de financieringsbehoefte voor 2017, 2018 en 2019 ingevuld kan worden. Om hierin te voorzien zijn leningen met uitgestelde stortingen aangetrokken. De storting van de nieuwe financiering is hierbij wat later gesteld dan dat de financieringsbehoefte ontstaat, waardoor een zo klein mogelijke kans op overliquiditeit ontstaat. In het boekjaar 2019 worden de resterende 2 langgeldleningen van in totaal € 40 mln gestort. Het betreft 1 lening van 20 mln met een rente van 1,53% (met een rentevast periode van 16 jaar) en 1 lening van 20 mln met een rente van 1,72% (met een rentevast periode van 21 jaar).

Doordat voorafgaand aan deze financiering ook gelijk een voorfinancieringsfaciliteit wordt geregeld, is de voldoende vermogen beschikbaar. De tijd tot de storting van leningen kan worden overbrugd met reguliere kasgeldleningen en/ of door gebruik te maken van de kredietfaciliteit. In totaal is over de periode van 2017 tot en met 2019 op deze wijze voor € 120 mln. aan leningen aangetrokken.

Liquiditeitsprognose, financieringsbehoefte en transacties

Er is een liquiditeitsprognose 2019 opgesteld op basis van de Begroting 2019 met als basis de verwachte liquiditeitspositie per 31 december 2018. Op grond van deze liquiditeitsprognose is de verwachte financieringsbehoefte berekend. Een groot deel van deze behoefte is- conform het financieringsplan- inmiddels afgedekt met het aantrekken van langlopende financiering. Voor de financiering (7,0 mln) die nog aangetrokken moet worden, verwachten wij op basis van onze rentevisie gemiddeld 2,50% rente te moeten betalen. De reguliere aflossingen bedragen

€ 3,7 miljoen, zodat de verwachte stand van de langlopende leningen per 31 december 2019 € 325,3 miljoen bedraagt. Het verloop van de langlopende leningen is in de onderstaande tabel verwerkt.

Tabel 1 – Langlopende leningen

Omschrijving	Mutatie	Bedrag
Prognose: langlopende leningen 31 december 2018		282,0
Reguliere aflossingen 2019	-3,7	
Financieringsbehoefte lange termijn (reeds ingevuld)	40,0	
Financieringsbehoefte lange termijn (nog aan te trekken)	7,0	
		43,3
Prognose: langlopende leningen 31 december 2019		325,3

Bedragen zijn in miljoen euro's

Schatkistbankieren

Sinds eind 2013 gelden de regels voor het Schatkistbankieren. Dit heeft tot gevolg dat alle provincies, gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen hun tegoeden moeten aanhouden in de Nederlandse schatkist, het zogenoemde Schatkistbankieren. De financiële gevolgen voor ons waterschap zijn nihil. Alleen in incidentele gevallen van overliquiditeit wordt tijdelijk een bedrag gestort op een rekening bij de overheid.

Risicobeheer

De houding van De Stichtse Rijnlanden ten aanzien van financiële risico's is defensief. Het interne risicobeleid richt zich op het inzichtelijk maken, beheersen of verminderen van toekomstige risico's. De uitvoering van de treasurytaak mag niet leiden tot een vergroting van de risico's voor onze organisatie. Hierbij geldt dat het niveau van renterisico's in de komende jaren de wettelijke normen niet overschrijdt. Met de wettelijke normen bedoelen wij de kasgeldlimiet en de renterisiconorm, zoals vastgelegd in de Wet Fido (zie onderdeel externe toetsing).

Interne toetsing

De treasuryactiviteiten blijven ook in 2019 een onderzoeksonderwerp bij de interne rechtmatigheidscontrole.

Externe toetsing

De provincie Utrecht is aangewezen als toezichthouder voor de Wet Fido. Zij toetst of aan de normen uit de Wet Fido wordt voldaan. Er zijn twee wettelijke normen te onderscheiden:

- de kasgeldlimiet
- de renterisiconorm

Kasgeldlimiet

De wettelijke kasgeldlimiet bepaalt hoeveel, gemiddeld over een periode van 3 maanden, maximaal met kort geld (rekening-courant) gefinancierd mag worden. De kasgeldlimiet wordt berekend als een percentage van het begrotingstotaal per 1 januari van het betreffende begrotingsjaar. Voor waterschappen is dit vastgesteld op maximaal 23%.

In 2017 heeft de provincie Utrecht ingestemd met het financieringsplan en het verzoek de kasgeldlimiet tijdelijk op te hogen naar € 80,0 miljoen voor het begrotingsjaar 2017 tot en met het eerste kwartaal 2019. Deze tijdelijke ophoging zorgt voor de noodzakelijke flexibiliteit ten behoeve van de invulling van de omvangrijke financieringsbehoefte. Vanaf het tweede kwartaal 2019 bedraagt de kasgeldlimiet € 27,3 miljoen.

Het verzoek is in overeenstemming met de voorwaarden uit de wet Fido (artikel 4). Volgens onze liquiditeitsprognoses is een tijdelijke ophoging van de kasgeldlimiet voldoende om het financieringsplan uit te voeren. Hierbij tekenen wij aan dat het renterisico reeds wordt gemitigeerd bij het aangaan van de leningen met voorfinanciering, aangezien de lange rente met het aangaan van de financiering reeds wordt vastgelegd.

Renterisiconorm

De renterisiconorm is een percentage van het begrotingstotaal. Voor waterschappen is het percentage bepaald op maximaal 30% van het begrotingstotaal. De renterisiconorm heeft als doel het renterisico bij herfinanciering te beheersen. Dit betekent dat jaarlijks niet meer dan 30,0% van het begrotingstotaal mag worden geherfinancierd. Het renterisicopercentage in 2019 bedraagt voor het waterschap circa 3,1% en is berekend door de aflossingen vanuit de leningenportefeuille af te zetten tegen het begrotingstotaal. Het renterisicopercentage ligt ruim onder de norm.

Tabel 2 – renterisico (in miljoen euro's)

Omschrijving	Bedrag	Percentage	Toelichting
Begrotingstotaal 2019	118,8		
1. Renterisico 30% van begroting	35,6	30,0 %	% van begrotingstotaal
A. Renteherzieningen	0		
B. Aflossingen	3,7		Aflossingen in 2019
2. Renterisico (A en B)	3,7		Berekende renterisico
1. Renterisiconorm	35,6	30,0 %	% van begrotingstotaal
2. Renterisico werkelijk	3,7	3,1 %	% van begrotingstotaal
3. Ruimte renterisiconorm	31,9	26,9 %	% van begrotingstotaal

Bedragen zijn in miljoen euro's

Tussentijdse rapportages

In de tussentijdse rapportages (bestuursrapportages) wordt verantwoording over de treasurytransacties afgelegd en waar vereist het beleid bijgesteld op basis van de geactualiseerde liquiditeitsprognose. De volgende zaken worden tussentijds gerapporteerd:

- alle interne en externe ontwikkelingen, die te maken hebben met onze liquiditeitspositie en het aantrekken en uitzetten van gelden;
- een prognose van de financiële stromen en posities;
- de omvang van de renterisico's voor het resterende jaardeel;
- een algemene rentevisie voor het resterende jaardeel;
- een overzicht van de uitgevoerde transacties in het afgelopen jaar;
- de gewijzigde voorgenomen transacties, die ons treasurybeleid vormgeven;
- de toetsing van de renterisico's aan de renterisiconorm en de kasgeldlimiet.

EMU-saldo

Om zicht te hebben op het Economische en Monetaire Unie (EMU) -saldo van de lokale overheid, zijn alle decentrale overheden verplicht om de berekening van het EMU-saldo in de begroting op te nemen (Wet HOF). Daarnaast is de verplichting om de financiële informatie op kwartaalbasis aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) te verstrekken.

Bij het bepalen van het EMU tekort wordt een andere boekhoudmethode toegepast dan bij de begroting van het waterschap. Hierdoor is het goed mogelijk dat bij een sluitende begroting wel een overheidstekort kan bestaan.

De onderhandeling over de EMU-ruimte loopt nog. Voor 2019 zijn geen formeel vastgestelde referentiewaarden per waterschap afgesproken. De IPO, VNG en Unie van Waterschappen gaan met het nieuwe kabinet in gesprek over de ruimte in het EMU-saldo voor de periode 2019-2021.

Het Rijk stuurt alleen op het EMU-tekort van alle decentrale overheden gezamenlijk. De minister heeft er mee ingestemd dat hogere EMU-tekorten van de ene groep decentrale overheden in een bepaald jaar gecompenseerd kunnen worden door lagere tekorten of overschotten van andere groepen. Het kabinet heeft aangegeven tijdens deze kabinetsperiode geen boetes op te leggen. Verder mag een EMU-tekort geen belemmering zijn voor investeringen.

In onderstaande tabel is de opbouw van het EMU-saldo over de jaren 2019-2022 weergegeven. Uit de tabel blijkt voor 2019 een EMU-tekort van € 22,6 miljoen. Door het teruglopen van de investeringsuitgaven en het oplopen van de afschrijvingen (m.n. door de activering van de rwzi Utrecht) wordt het negatieve EMU-saldo de komende jaren omgebogen in een positief saldo.

Opbouw EMU-saldo (referentie: Voorjaarsnota 2018)

Opbouw EMU-saldo	Prognose 2019	Prognose 2020	Prognose 2021	Prognose 2022
1. Exploitatiesaldo voor mutatie reserves	3,8	2,6	3,0	3,0
2. Invloed investeringsuitgaven				
-/- Bruto investeringen *	-71,5	-64,8	-61,7	-59,7
+/- Investeringsubsidies **	14,2	21,4	23,1	29,7
+/- Afschrijvingen	23,9	31,0	31,5	32,0
3. Invloed voorzieningen				
+/- Toevoegingen aan voorzieningen	2,5	2,5	2,5	2,5
-/- Onttrekkingen aan voorzieningen	4,5	3,5	2,5	2,5
-/- Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	0,0	0,0	0,0	0,0
4. Invloed reserves	0,0	0,0	0,0	0,0
5. Deelnemingen en aandelen	0,0	0,0	0,0	0,0
Berekend EMU-saldo	-22,6	-3,8	0,9	10,0

* Bruto investeringen zijn inclusief de projecten in het kader van KWA+ en Sterke Lekdijk

** De bijdragen voor KWA+ en Sterke Lekdijk zijn meegenomen in de Investeringsubsidies

Bedragen zijn in miljoenen euro's

Incidentele baten en lasten

In 2019 is een aantal begrotingsuitgaven (nieuwe ambities) meerjarig incidenteel opgenomen. Ook worden voor uitgaven in het kader van transitie, de waterschapsverkiezingen en de invoering van de Omgevingswet incidentele dekkingsbronnen (de bestemmingsreserves) aangesproken. Deze worden in het hoofdstuk Reserves en voorzieningen nader toegelicht.

Verbonden Partijen

De laatste jaren is er sprake van een opwaartse financiële druk bij onze deelname aan een aantal verbonden partijen (Regionaal Historisch Centrum (RHC)), AQUON, Het Waterschapshuis, Unie van Waterschappen). De verhoging van de bijdragen was structureel van aard, deels als gevolg van de doorberekening van inflatie en deels door uitbreiding van activiteiten. In de begroting van 2018 waren deze hogere kosten nog gedekt door incidentele meevallers. In de Begroting 2019 zijn deze hogere kosten structureel gedekt.

Inleiding

Door middel van verbonden partijen kunnen beleidsvoornemens van het waterschap tot uitvoering worden gebracht. In verband met bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en mogelijke daarmee verband houdende risico's moet in de begroting en in de jaarstukken een paragraaf worden opgenomen waarin aandacht wordt besteed aan de verbonden partijen. 'Een verbonden partij is een rechtspersoon, waar het waterschap een bestuurlijk en een financieel belang in heeft'. Van een bestuurlijk belang is sprake indien het waterschap zeggenschap heeft, wat blijkt uit het hebben van stemrecht of door middel van vertegenwoordiging in het bestuur van de organisatie. Onder een financieel belang wordt verstaan dat het waterschap middelen beschikbaar heeft gesteld die niet verhaalbaar zijn in geval van faillissement van de verbonden partij of in het geval dat de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Visie op verbonden partijen

Het waterschap kent diverse samenwerkingsverbanden met andere overheden en instellingen. Daar waar het voordeel oplevert om samen te werken, zal deze samenwerking worden opgezet, c.q. gecontinueerd. Dit voordeel kan direct zijn in minder kosten en/of betere kwaliteit, maar ook indirect bijvoorbeeld in de vorm van een netwerk of naamsbekendheid.

Binnen de verbonden partijen bevordert het dagelijks bestuur van HDSR dat, net als bij de begroting voor HDSR, als initieel uitgangspunt voor de bijdragen aan verbonden partijen de geïndexeerde nullijn wordt gehanteerd. Behoudens kostenverhogingen ten gevolge van binnen de verbonden partij goedgekeurde beleidswijzigingen zullen de kostenstijgingen dan ook binnen de meerjarenbegroting van HDSR kunnen worden opgevangen.

Overzicht verbonden partijen

HDSR heeft met veel participanten een relatie, het is dan ook niet de bedoeling om over elk van hen te rapporteren. We beperken ons tot de bestaande verbonden partijen. Dat zijn in het geval van het waterschap: één vennootschap, één regeling voor gemene rekening, vier gemeenschappelijke regelingen, één samenwerkingsovereenkomst en één vereniging.

Het betreft:

1. Nederlandse Waterschapsbank (NWB).
2. Muskusrattenbeheer West- en Midden Nederland
3. Belastingssamenwerking gemeenten en hoogheemraadschap Utrecht (BghU)
4. Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard
5. WINNET
6. AQUON
7. Het Waterschapshuis.
8. Unie van Waterschappen

1. Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)

Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Ingangsdatum	1954	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	De Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB Bank) is een financiële dienstverlener die zich met haar diensten exclusief richt op de Nederlandse publieke sector. De klanten van de NWB Bank zijn decentrale overheden (waterschappen, gemeenten en provincies) en instellingen onder garantie van (decentrale) overheden. Dit betreft voornamelijk instellingen voor sociale volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu.	
Financieel belang HDSR	De deelneming van HDSR in deze AAA- bank bedraagt € 31.165 opgebouwd uit 224 (van de 50.478) aandelen A van nominaal € 115 en 47 (van de 8.511) aandelen B van nominaal € 460 (waarvan 25% volgestort) van de NWB.	
Bestuurlijk belang HDSR	Het recht bestaat de algemene vergadering van aandeelhouders te bezoeken.	
Financiële kerncijfers (x € 1 miljoen):	31-12-2016	31/12/2017
-Eigen vermogen	1.507	1.628
-Vreemd vermogen	92.581	85.181
-Jaarresultaat	107	123
Relatie met programma	Algemene dekkingsmiddelen	
Risico's	Gering.	
Overige informatie	Geen.	

2. Muskusrattenbeheer West- en Midden Nederland (MRB)

Vestigingsplaats	Houten	
Rechtsvorm	Overeenkomst van kosten voor gemene rekening	
Ingangsdatum	1 januari 2012	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Het beschermen van de waterstaatswerken tegen schade veroorzaakt door woel- en graafwerk van muskus- en beverratten. Deze taak is vastgelegd in de gewijzigde Waterwet die op 1 juli 2011 is ingegaan. Muskusrattenbeheer West- en Midden Nederland voert deze taak uit voor de waterschappen: Hollands Noorderkwartier, Amstel, Gooi en Vecht, Rijnland, Delfland, Schieland en de Krimpenerwaard, De Stichtse Rijnlanden.	
Financieel belang HDSR	De bijdrage aan de dienstverlening door MRB (aandeel 24,6%) is voor het waterschap in 2018 begroot op €2,38 miljoen (2017: € 2,34 miljoen). Verwachte bijdrage 2019: €2,37 miljoen	
Bestuurlijk belang HDSR	De Stichtse Rijnlanden heeft zitting in het Bestuurlijk Overleg van MRB met twee deelnemers uit het college van dijkgraaf en heemraden. De dijkgraaf van HDSR is voorzitter van het Bestuurlijk Overleg en één van de heemraden vertegenwoordigt HDSR als lid van het Bestuurlijk Overleg.	
Financiële kerncijfers (€):	31-12-2016	31-12-2017
-Eigen vermogen	0	0
-Vreemd vermogen	0	0
-Jaarresultaat	€ 490.000 Voordeel	€269.000 Voordeel
Relatie met programma	Veiligheid	
Risico's	Uittreden van één of meer deelnemers is van invloed op de kostenverdeling.	
Overige informatie	-	

3. Belastingssamenwerking gemeenten en hoogheemraadschap Utrecht (BghU)

Vestigingsplaats	Utrecht	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling	
Ingangsdatum	1 januari 2014	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Samenwerken bij de beleidsvoorbereiding, heffing en invordering van waterschapsbelastingen en gemeentelijke belastingen, alsmede bij de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken en het beheer en de uitvoering van vastgoedinformatie. Doel is verbeteren van kwaliteit, continuïteit en efficiency.	
Financieel belang HDSR	De bijdrage aan de dienstverlening door BghU is voor het waterschap in 2018 begroot op € 2,46 miljoen (2017: € 2,50 miljoen). Verwachte bijdrage 2019: € 2,50 miljoen	
Bestuurlijk belang HDSR	De Stichtse Rijnlanden heeft zitting in het Algemeen Bestuur van BghU met twee deelnemers uit het college van dijkgraaf en heemraden.	
Financiële kerncijfers (€):	31-12-2016	31-12-2017
-Eigen vermogen	€ 672.020	€ 566.001
-Vreemd vermogen	€ 6.988.773	€ 3.989.519
-Jaarresultaat	€ 290.770	€ 184.752
Relatie met programma	Lastendruk	
Risico's	Uittreden van een deelnemer kan invloed hebben op het productievolume, het kostenniveau en de kostenverdeling.	
Overige informatie	Deelnemers op dit moment naast het waterschap zijn de gemeenten Bunnik, De Bilt, Houten, Lopik, Nieuwegein, Utrecht, Zeist en Utrechtse Heuvelrug.	

4. Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard (RHC)

Vestigingsplaats	Woerden	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling	
Ingangsdatum	1 april 2008	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Het gezamenlijk beheren van de archiefbewaarplaats door een bevoegd archivaris. Deelnemende gemeenten naast HDSR zijn: Bodegraven-Reeuwijk, Lopik, Montfoort, Oudewater, Woerden, IJsselstein.	
Financieel belang HDSR	De bijdrage aan de dienstverlening door RHC is voor het waterschap in 2018 begroot op € 163.375 (2017: € 139.328). Verwachte bijdrage 2019: € 181.700 (Bedrag excl. BTW bedraagt € 168.592. Bijdrage vanaf 2019 hoger ivm BTW over periode t/m 2017 van € 5.108 (eenmalig inhaalslag) en € 8.000 BTW over 2019).	
Bestuurlijk belang HDSR	De Stichtse Rijnlanden heeft zitting met één vertegenwoordiger uit het college in de Archiefcommissie (incl. plaatsvervanger). De vertegenwoordigers leggen verantwoording af over het door de Archiefcommissie gevoerde beleid aan het college dat hen heeft aangewezen.	
Financiële kerncijfers (€):	31-12-2016	31-12-2017
- Begroting	€ 662.500	€ 635.500
- Realisatie	€ 640.102	€ 592.833
- Jaarresultaat	€ 22.398 Voordeel	€ 42.667 Voordeel
Relatie met programma	Bestuur en organisatie	
Risico's	Beperkt	
Overige informatie	De kosten van het RHC worden voorgesloten door de gemeente Woerden. Een nadelig jaarrekening saldo wordt gedekt door bijdragen van de deelnemers aan de regeling en wel als volgt: a) de kosten van de centrale archiefbewaarplaats van het Regionaal Historisch Centrum naar verhouding van het aantal strekkende meters, dat de desbetreffende deelnemer in de archiefbewaarplaats te Woerden heeft ondergebracht; b) de overige kosten naar verhouding van het inwonertal van de desbetreffende gemeente, waarbij voor HDSR uitgegaan wordt van een fictief inwonertal van 40.800, dat elk jaar procentueel aangepast wordt aan het verloop van de bevolking bij de deelnemende gemeenten in de gemeenschappelijke regeling (2019 :41.500).	

5. Winnet

Vestigingsplaats	Houten		
Rechtsvorm	Samenwerkingsverband		
Ingangsdatum	20 december 2012		
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	In het Bestuursakkoord Water is afgesproken de doelmatigheid van de afvalwaterketen te verhogen door een betere samenwerking tussen de ketenpartners. Om dit te bereiken is het regionale platform Winnet opgericht. Met het ondertekenen van de samenwerkingsovereenkomst hebben 14 Utrechtse gemeenten samen met HDSR zich verbonden aan het beheersen van de kosten, het verbeteren van de kwaliteit (dienstverlening) en het verminderen van (personele) kwetsbaarheid. De partijen zijn de volgende gemeenten en ons waterschap: Bunnik, De Bilt, Stichtse Vecht, Houten, Lopik; Montfoort, Nieuwegein, Oudewater, Utrecht, Utrechtse Heuvelrug, Wijk bij Duurstede, Woerden, IJsselstein en Zeist.		
Financieel belang HDSR	De bijdrage aan de dienstverlening door WINNET is voor het waterschap in 2018 begroot op € 48.000 (2017: € 43.800) Verwachte bijdrage 2019: € 47.000		
Bestuurlijk belang HDSR	De Stichtse Rijnlanden heeft zitting in de stuurgroep WINNET met één deelnemer uit het college van dijkgraaf en heemraden.		
Financiële kerncijfers (€):	31-12-2016	31-12-2017	
-Eigen vermogen	€ 1.213 Negatief	Nvt	
-Vreemd vermogen	nvt	Nvt	
-Jaarresultaat	€79.108 Nadeel	€ 36.402	
Relatie met programma	Zuiveringsbeheer		
Risico's	Beperkt		
Overige informatie	nvt		

6. AQUON

Vestigingsplaats	Tiel	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Ingangsdatum	1 juli 2011	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	AQUON is het instituut voor wateronderzoek voor negen waterschappen. AQUON levert monsterneming, analyse en rapportage van chemisch, fysisch en biologisch onderzoek naar de eigenschappen van het natte milieu. AQUON verzorgt voor negen deelnemers het waterkwaliteitsonderzoek, dat uitgevoerd moet worden als gevolg van wettelijke verplichtingen (zoals zwemwateronderzoek en KRW monitoring). Tevens is het, ten behoeve van de uitvoering en evaluatie van het eigen beleid, noodzakelijk kwaliteit- en kwantiteitsmetingen uit te voeren en daarover te rapporteren.	
Financieel belang HDSR	Voor 2018 is een bijdrage begroot van € 1.420.000 Verwachte bijdrage 2019 Laboratoriumkosten: € 1.403.000 Verwachte bijdrage 2019 Eigenarendeel: € 69.000	
Bestuurlijk belang HDSR	HDSR is met een lid van het college zowel in het Dagelijks Bestuur als in het Algemeen Bestuur vertegenwoordigd in de GR.	
Financiële kerncijfers (€):	31-12-2016	31-12-2017
-Eigen Vermogen	€ 1.165.101	€ 293.592
-Vreemd vermogen	€ 17.827.929	€ 16.284.803
-Jaarresultaat	€ 529.240	€ 5.363
Relatie met programma	Kwaliteit van het oppervlaktewater, zuiveringsbeheer	
Risico's	Uittreden van een deelnemer kan invloed hebben op het productievolume, het kostenniveau en de kostenverdeling.	

7. Het Waterschapshuis

Vestigingsplaats	Amersfoort	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Ingangsdatum	1 juli 2010	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Het Waterschapshuis bevordert samenwerking op ICT-gebied tussen waterschappen en andere overheden die actief zijn in de watersector. Er worden ICT - programma's uitgevoerd voor de waterschappen en er worden applicaties beheerd die door meerdere waterschappen gebruikt worden.	
Financieel belang HDSR	Jaarkosten HDSR bedragen voor 2017 € 566.151 Verwachte bijdrage 2018: € 665.488 (bijgesteld) Verwachte bijdrage 2019: € 730.000	
Bestuurlijk belang HDSR	Eén lid en een plaatsvervangend lid in het Algemeen Bestuur.	
Financiële kerncijfers (€):	31-12-2016	31-12-2017
-Eigen vermogen	-10.045	0
-Vreemd vermogen	€ 9.636.169	€ 10.726.752
-Jaarresultaat	€ 620.836 Nadeel	€ 37.255 Nadeel
Relatie met programma	Bestuur en organisatie	
Risico's	Herziening van het werkpakket door HWH 2.0 kan tot financiële en inhoudelijke risico's leiden.	
Overige informatie	geen	

8. Unie van Waterschappen

Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Verenging	
Ingangsdatum	1927	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	De Unie van Waterschappen behartigt de belangen van de waterschappen en zorgt voor kennisuitwisseling en samenwerking tussen de waterschappen. De Unie vertegenwoordigt de waterschappen in het nationale en internationale speelveld. De Unie van Waterschappen is de werkgeversorganisatie van ongeveer 11.000 medewerkers bij 23 waterschappen in Nederland. In totaal zijn er 22 waterschappen in Nederland. Waterschap Blija Buitendijks, een onbewoond buitendijks gebied aan de Friese Waddenkust, is geen lid van de Unie van Waterschappen. Door de leden van de Unie is een garantiestelling afgegeven voor totaal € 2,0 miljoen.	
Financieel belang HDSR	Jaarkosten HDSR bedragen voor 2017 € 493.136 Verwachte bijdrage 2018: € 487.610 Verwachte bijdrage 2019: € 510.064	
Bestuurlijk belang HDSR	HDSR is lid van de Unie van Waterschappen	
Financiële kerncijfers (€) :	31-12-2016	31-12-2017
-Eigen vermogen	€ 718.128	€ 822.232
-Vreemd vermogen	€ 10.983.673	€ 11.270.831
-Jaarresultaat	€ 887.985 Voordeel	€ 109.104 Voordeel
Relatie met programma	Bestuur en organisatie	
Risico's	Beperkt	
Overige informatie	nvt	

Titel

Begroting 2019

Datum

14 november 2018